GROWFORD
INSTITUTE

Кощук Т., Пасічний М.

НЕЛЕГАЛЬНА ТОРГІВЛЯ РІДИНАМИ ДЛЯ ЕЛЕКТРОННИХ СИГАРЕТ: У ПОШУКАХ ЗАХОДІВ ПРОТИДІЇ

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

Авторський колектив:

Кощук Тетяна Василівна, к.е.н.

Пасічний Микола Дмитрович, д.е.н., професор

Нелегальна торгівля рідинами для електронних сигарет: у пошуках заходів протидії. Кощук Т., Пасічний М. / за загальною редакцією Т. Кощук, Growford Institute, К: 2026. 68 с.

Досліджено особливості формування нелегальних ринків рідин для електронних сигарет у країнах ЄС і чинники, що його зумовлюють, інструменти акцизної політики держав-членів для протидії шахрайству. Проаналізовано розвиток нелегального ринку рідин для електронних сигарет, сучасне споживання продукції вейпінгу та її походження в Україні. Оцінено рівень нелегальної торгівлі рідинами для електронних сигарет і фіскальні наслідки масштабної тінізації їх ринку в нашій державі, розкрито поширені зловживання у відповідній сфері. Запропоновано заходи протидії нелегальному виробництву та обігу рідин для електронних сигарет в Україні, які охоплюють законодавчі ініціативи та удосконалення контролю.

© Кощук Т., Пасічний М. 2026

ЗМІСТ

РЕЗЮМЕ 4

1. Нелегальна торгівля рідинами для електронних сигарет в ЄС: проблеми та рішення 12

1.1. Формування нелегальних ринків рідин для вейпів та чинники, що його зумовлюють 12

1.1.1. Споживання електронних сигарет і рівень нелегальної торгівлі рідинами для них 12

1.1.2. Заборони продукції вейпінгу в низці країн 16

1.1.3. Тренд підвищення ставок акцизного податку 20

1.2. Основні акценти акцизної політики для протидії шахрайству 25

1.2.1. Недоліки встановлення акцизу залежно від вмісту нікотину 25

1.2.2. Боротьба з реалізацією компонентів рідин для електронних сигарет окремо 29

2. Особливості нелегального ринку рідин для електронних сигарет в Україні 32

2.1. Історична довідка 32

2.2. Споживання продукції вейпінгу та її походження 34

2.2.1. Обсяг ринку рідин для вейпів 34

2.2.2. Рівень та структура нелегальної торгівлі рідинами для електронних сигарет 36

2.2.2.1. Дані Euromonitor International 36

2.2.2.2. Висновки дослідження Kantar 37

2.2.2.3. Експертні оцінки 39

2.2.3. Фіскальні наслідки тінізації ринку 40

2.3. Найбільш поширені зловживання 42

3. Заходи протидії нелегальному виробництву та обігу рідин для електронних сигарет в Україні 47

3.1. Складності боротьби із масовою реалізацією наборів рідин для «самозамісу» 47

3.2. Проблеми протидії нелегальному ринку вейпів органами контролю та правоохоронної системи 53

3.3. Пропозиції щодо законодавчих змін та удосконалення заходів контролю 58

3.3.1. Законодавчі ініціативи 58

3.3.2. Інші рішення 61

ДОДАТКИ 66

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

РЕЗЮМЕ

За підсумками проведеного дослідження отримано такі результати.

Формування нелегальних ринків рідин для електронних сигарет в ЄС і світі та чинники, що його зумовлюють

Електронні сигарети (е-сигарети, вейпи) *стають дедалі популярнішими в ЄС*. Найвищу поширеність їх споживання серед країн ЄС зафіксовано в Естонії (8,8%), а середній показник складає 3,0%.

Великим викликом є нелегальний ринок е-сигарет, який в середньому в ЄС становить* 48,0% *та має висхідний тренд. Цей ринок формують «сіра» та «чорна» складові. До «сірої» частини ринку відносяться реалізація авторизованих в ЄС виробів через несанкціоновані канали без сплати податків і приватний імпорт громадянами країн ЄС несертифікованої в їх державі продукції. Чорний» ринок охоплює неавторизовану в ЄС продукцію вейпінгу, контрафактні та контрабанді е-сигарети та рідини дня них (е-рідини).

Вищі середніх в ЄС частки нелегальних ринків продукції вейпінгу фіксуються ***у сусідніх країнах вздовж східного флангу ЄС***.

Близько 90% світового виробництва вейпів припадає на Китай, така продукція ***часто надходить до ЄС невеликими партіями***, які складно контролювати. *Значну проблему* у сфері споживання е-сигарет у країнах ЄС становлять ***вейпи з великою кількістю затяжок.***

Серед країн ЄС повної заборони реалізації е-сигарет ***не виявлено***. Деякі держави впровадили обмеження щодо продажу одноразових або ароматизованих електронних сигарет та рідин для них. Утім, всупереч заявленим урядами цілям заборон, на практиці їх введення часто призводить до ***формування нелегальних ринків***, обходу нових правил і регулювань, що має наслідком ***втрати податкових надходжень до бюджету***.

Незважаючи на заходи протидії тіньовому обігу е-сигарет, у ***США*** відбувається зростання його обсягів. *Більша частина ринку наповнена* ***нелегальною продукцією з високою концентрацією нікотину***, що становить значні загрози для здоров'я споживачів. *В* ***Австралії*** дозволено лише продаж *сертифікованих фармацевтичних е-сигарет через аптеки*, але *частка нелегального ринку е-рідин у країні складає* **95,7%**.

Досвід США, Австралії та країн ЄС наочно демонструє, що ***навіть державам із розвиненою правоохоронною системою надзвичайно важко ефективно контролювати виконання норм законодавства, які забороняють реалізацію вейпів та е-рідин***.

На сьогодні акцизний податок на рідини для електронних сигарет запроваджено в ***25 країнах ЄС, він не є гармонізованим***.

Країни ЄС підвищують акциз на рідини для вейпів. ***В 2026 р.*** *порівняно із 2025 р. середня в ЄС ставка податку зросла* з 0,22 до ***0,28 євро / 1 мл***. ***Вищі за середню ставки акцизу на е-рідини часто застосовують країни Центральної та Східної Європи***.

У більшості країн ЄС *акцизне навантаження на рідини для електронних сигарет є значно меншим, ніж на традиційні сигарети.* Утім, ***ні розмір акцизу на е-рідини, ні його співвідношення із відповідним показником щодо сигарет <u>не мають</u> значного впливу на формування нелегальних ринків таких рідин.*** Вейпова «тінь» більше залежить від *регуляторної політики держав (особливо наявності заборон) та їх географічного розташування, інституційної спроможності органів контролю та правоохоронної системи.*

В ***Україні*** з 25 березня 2025 р. акциз на рідини для е-сигарет встановлено на рівні *300 євро / 1 л* ***(0,3 євро / 1 мл)***, незалежно від вмісту в них нікотину та його концентрації, що ***відповідає європейській практиці.*** Наша держава ***виконує майбутні європейські стандарти*** у цій сфері.

Основні акценти акцизної політики у світі для протидії шахрайству

Єврокомісія наголошує на тому, що *безнікотинові рідини мають оподатковуватися акцизом* ***із метою мінімізації схем ухилення від сплати податків шляхом «самозамісу»***.

Навіть у країнах із високою інституційною спроможністю органів контролю та правоохоронних органів фіксуються *систематичні випадки відхилень фактичних значень концентрації нікотину в е-рідинах від тих, які заявлені виробниками*. Частина е-рідин не відповідає вимогам законодавства до максимального вмісту нікотину – *20 мг / 1 мл*. ***Встановлення акцизу залежно від вмісту нікотину посилює ризики ухилення від оподаткування шляхом штучного заниження задекларованої концентрації нікотину***.

Такий стан справ потрібно враховувати ***в Україні,*** де ***відсутня дієва система моніторингу та контролю вмісту нікотину як у готових е-рідинах, так і в її компонентах, які продаються окремо.***

Країни ЄС використовують податкові механізми для боротьби з реалізацією споживачам складових рідин для вейпів. Зокрема, Латвія ***внесла до підакцизних товарів разом із рідиною для електронних сигарет її компоненти***. Речовини, які призначені для вживання в е-сигареті, мають маркуватися марками акцизного податку, а наявність таких сумішей без акцизних марок у точках продажу є свідченням порушення законодавства. У ***Польщі*** будь-який розчин, природа, склад та властивості якого вказують на те, що він призначений для е-сигарет, ***підлягає акцизному оподаткуванню***. Схожі підходи застосовують також ***Бельгія*** та ***Велика Британія.***

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

Споживання продукції вейпінгу в Україні та її походження

З 11 липня 2023 р. в Україні діє заборона на виробництво та імпорт, а з ***11 липня 2024 р. – повна заборона на продаж рідин для е-сигарет зі смаками, відмінними від тютюнового***. Наслідками таких заборон стали **масштабна тінізація ринку е-рідин і відсутність державного контролю за дотриманням стандартів якості відповідної продукції.**

У 2-ому півріччі 2023 р. ринок рідин для е-сигарет став майже повністю нелегальним, частка «тіні» наблизилася до 100%. Відбулася значна *заміна контрабанди е-рідин їх виробництвом в Україні.*

Незважаючи на заборони, в Україні швидко зростає поширеність споживання електронних сигарет. У жовтні 2024 р. їх використовували **4,3%** ***дорослого населення***, а в листопаді-грудні 2025 р. – вже **6,6%.** Традиційні сигарети наприкінці 2025 р. курили 22,9% повнолітніх українців. Крім того, *близько 20% молодих людей 18–29 років і підлітків* вживають е-сигарети.

Згідно з оцінками *Euromonitor International*, наша держава посідає друге місце у світі за часткою ***нелегального ринку вейпів*** **(96,59%)** після *Ізраїлю*, де тіньовий сегмент сягає 98,51%.

За результатами опитування *Kantar,* у *2026 р.* ***рівень нелегальної торгівлі рідинами для е-сигарет в Україні становить*** **93,3%**. Вейпи зі змінними багаторазовими картриджами охоплюють ***35% ринку***, одноразові електронні сигарети – ***32,5%***, вейпи із вбудованим заправним резервуаром – ***17,5%***, е-сигарети зі змінними одноразовими картриджами – ***15%***.

Одноразові е-сигарети та вейпи із одноразовими картриджами потрапляють до України контрабандою із заправленою в них рідиною. Це **47,5%** від ємності ринку. **52,5%** ***рідин*** *для інших е-сигарет переважно* ***нелегально виготовляються в Україні***.

Близько **25%** *продукції вейпінгу реалізується* ***онлайн***.

За нашими оцінками, ***частка нелегального ринку рідин для електронних сигарет в Україні в 2026 р. складає 96,0%.***

Попит на виготовлену в Україні продукцію вейпінгу лише приблизно наполовину покривається за рахунок офіційного ***імпорту нікотину та нікотинбензоату*** (солей – сировини для виробництва е-рідин), що може свідчити про ***значні обсяги їх контрабанди***.

Фіскальні наслідки майже повної тінізації ринку вейпів

У 2025 р. до державного бюджету України надійшло ***122,5 млрд грн*** акцизу із тютюнових виробів та рідин для електронних сигарет, з яких ***від е-рідин – менше 0,5 млрд грн (менше 1% від загального обсягу надходжень)***. Це різко контрастує із поширеністю вживання вейпів.

Згідно із нашими оцінками, ***у 2026 р. внаслідок існування нелегального ринку е-рідин Україна недоотримає щонайменше 12,51 млрд грн акцизного податку***, ***4,47 млрд грн ПДВ*** і ***1,34 млрд грн роздрібного акцизу***. ***Разом*** податкових втрат – **щонайменше 18,32 млрд грн.**

Якщо не запровадити дієвих заходів протидії нелегальній торгівлі рідинами для е-сигарет, то на кінець 2026 р. поширеність їх споживання в Україні може збільшитися до *8,5%*, а на кінець 2027 р. – до *10,0%*. Вже ***в 2027 р.*** втрати податків від нелегального ринку е-рідин від можуть збільшитися до щонайменше **23,5 млрд грн**, а в 2028 р. – майже «наздогнати» відповідний показник для нелегальних сигарет (близько 30 млрд грн).

Заміна споживання традиційних сигарет*, які наразі займають найбільшу частку на ринку тютюнових та нікотиновмісних виробів і для яких встановлена найвища ставка акцизу,* ***нелегальними вейпами призводитиме до дедалі більших втрат доходів бюджету в майбутньому.***

Поширені зловживання в Україні

Після заборони рідин для е-сигарет зі смаками, відмінними від тютюнового, в Україні спостерігається ***бум реалізації наборів рідин для «самозамісу»***. Доступними є: база для рідини із вмістом нікотину (*нікобустер* – близько 10% від об'єму готової рідни; *лише на нього може наноситися марка акцизного податку,* проте ***часто нікобустер реалізується без таких марок***); різноманітні смаки (ароматизатори); гліцерин; тара для змішування тощо.

Від *30 мл рідини для електронних сигарет держава мала би отримати близько 450 грн акцизного податку*. Проте, якщо реалізується набір рідини для «самозамісу», то ***до бюджету надходить щонайбільше*** акциз від нікобустера (із 3 мл – 10% від об'єму готової рідини), тобто ***45 грн***.

Реалізація компонентів рідин для вейпів окремо дозволяє утримувати середню ціну на «самозаміси» ємністю 30 мл на рівні 350 грн, **надаючи такій продукції невиправдані конкурентні переваги, збільшуючи її доступність та потенціал швидкого поширення на ринку.**

Набори рідин для «самозамісу» є **більш як в 6 разів** ***дешевшими порівняно з традиційними сигаретами.*** Те, що дає «економію» для виробників та вейперів, для держави обертається мільярдними втратами. ***Понад 50% від усіх спожитих в Україні е-рідин є «самозамісами».***

У процесі самостійного приготування рідини для е-сигарет вейпер може *зробити її значно міцнішою, як передбачено законодавством*.

Запроваджені заборони на безоплатне розповсюдження на території України сировини для е-рідин та/або нікотину окремо або в наборах, а також на їх роздрібний продаж ***не забезпечили зменшення зловживань***. Продажі наборів рідин для «самозамісу» зросли.

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

Складності боротьби з реалізацією наборів рідин для «самозамісу»

Реалізатори компонентів е-рідин часто вказують, що *товар використовується не для продажу або є сувеніром,* приховуючи продаж продукції через *підміну призначення платежу у фіскальних чеках*.

Викриті зловживання *оскаржуються в судах, які приймають рішення на користь органів контролю*. Ухвалено також постанову Верховного Суду України, у якій йдеться про ***відсутність доказів торгівлі харчовою продукцією у вейпшопі***. Колегія суддів наголосила на тому, що ***наявність у точці продажу товарів із маркуванням нікотину вказує на їх призначення***. Правова кваліфікація дій платника податків залежить від *встановлення фізико-хімічних властивостей реалізованої продукції та її відповідності критеріям* ***«готового виробу»*** (вимагає ліцензування) *або* ***«забороненої сировини»***.

На сьогодні нікобустер в Україні можна класифікувати за кодами згідно з УКТ ЗЕД 2404 19 90 90 або 2404 12 00 90, які є в переліку підакцизних. Разом із тим, висококонцентрований нікотин не може вживатися в е-сигареті без міксування із іншими речовинами. ***До змішування нікобустер є сировиною для виробництва рідин для вейпів****, а не готовою е-рідиною.*

Таке тлумачення «рідини для е-сигарет» Державна податкова служба України (далі – ДПС) наводить у низці індивідуальних податкових консультацій: відповідно до ДСТУ 9128:2021, для виробництва е-рідини використовують *нікотин*, *воду*, *гліцерин* і *пропіленгліколь*. **Нікобустер, який не має у складі усіх зазначених речовин, не може вважатися рідиною для е-сигарет та маркуватися марками акцизного податку**.

Щодо надання *ліцензій на виробництво рідин для електронних сигарет й атестації* такого виробництва ДПС вказує на те, що відповідне підприємство повинне мати ***повний цикл виготовлення готової підакцизної продукції – рідини для е-сигарет, яка має відповідати ДСТУ 9128:2021.***

ДПС також роз'яснює, *що* ***оптовий продаж*** *нікотину та іншої сировини для е-рідин ліцензіатам на право роздрібної торгівлі тютюновими виробами або рідинами для е-сигарет* **є забороненим**, а ***платники єдиного податку 1–3-ої груп не мають права здійснювати роздрібний продаж е-рідин та отримувати відповідні ліцензії.***

Необхідно узагальнити зазначені вище індивідуальні роз'яснення *в Листі ДПС* для її структурних підрозділів.

Проблеми протидії нелегальному ринку вейпів органами контролю та правоохоронної системи

Гострою є необхідність **посилення координації діяльності органів контролю і правоохоронної системи**, ***регулярне проведення спільних операцій***.

Досягти цієї мети можна, зокрема, шляхом відновлення роботи ***спільного аналітичного кабінету між ДПС, Державною митною службою України*** *(далі – ДМС)* ***і Бюро економічної безпеки*** *(далі – БЕБ).*

Важливо масштабувати досвід, коли БЕБ спільно із Національною поліцією під процесуальним керівництвом Офісу Генерального прокурора зупиняють діяльність організованих злочинних груп, які налагоджують незаконне виробництво компонентів е-рідин та реалізують їх через мережу торгових точок. Потрібно посилити взаємодію ДПС і Національної поліції щодо закриття роздрібних точок продажу нелегальної продукції вейпінгу.

Проблемою є **відсутність системності заходів протидії нелегальному ринку вейпів та для них рідин**. Пріоритетом залишається ***викриття нелегальних виробництв е-рідин, оптових дистриб'юторів цієї продукції та розгалужених мереж її реалізації***.

Важливою є аналітична робота з відстеження **постачання сировини** (насамперед нікотину і нікотинбензоату) **та обладнання для виробників, які виготовляють е-рідини та їх компоненти**. Має проводитися зіставлення обсягів придбаних нікотинових солей та виготовленої продукції. Це завдання має покладатися насамперед на ДПС.

Контроль за імпортом обладнання є важливим для виявлення підпільних виробників. У цьому питанні значну роль відіграє залученість ДМС, БЕБ і Державної прикордонної служби.

Системним викликом є також **контрабанда *підакцизних товарів і сировини для їх виготовлення***. Необхідно *посилити інституційну спроможність митної служби*, ***збільшуючи використання сканерів, систем інтелектуального відеоконтролю*** тощо.

Слід *посилити координацію роботи органів контролю та правоохоронної системи* щодо протидії нелегальній торгівлі е-рідинами ***Офісом Генерального прокурора*** та фокусуватися на цьому напрямі при розгляді питань детінізації економіки на рівні ***Кабінету Міністрів України*.**

Державним бюджетом України на 2027 рік передбачено **збільшення видатків *на оплату праці для БЕБ***. Водночас *аналогічних кроків не передбачено щодо інших органів*, на які покладаються завдання протидії нелегальному ринку рідин для е-сигарет, – наприклад, *ДПС.*

ДПС надано право ***виявляти інтернет-ресурси****, які продають підакцизні товари з порушенням законодавства й* ***ініціювати обмеження доступу до них*.** Доцільно *надати ідентичні повноваження БЕБ* і *прийняти усі підзаконні нормативні акти*, щоб ця процедура запрацювала.

Потрібно ***посилити відповідальність працівників операторів поштового зв'язку*** *за приймання до пересилки нелегальних підакцизних товарів*.

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

Пропозиції щодо законодавчих змін та удосконалення контролю

Можна ***уточнити визначення Податкового кодексу України*** стосовно електронних сигарет та рідин для них, вказавши у п. 14.1.56[3] і 14.1.56[4] ст. 14, що *е-рідини* ***мають обов'язково містити пропіленгліколь, харчові ароматизатори*** *(сьогодні це лише смак тютюну)* ***та гліцерин.***

Важливий напрям законодавчих ініціатив для боротьби зі схемою «самозамісу» повинен охоплювати зміни щодо **застосування штрафів** до ст. 23 Закону України «Про державне регулювання виробництва та обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від 18.06.2024 р. № 3817-IX.

1. Потрібно ***підвищити штраф за роздрібний продаж та безоплатне розповсюдження нікотину та іншої сировини для виготовлення е-рідин для е-сигарет окремо або в наборах***, який є занадто низьким, щоб запобігти порушенням закону, **до щонайменше 250 тис грн.**

2. Можна прямо ***заборонити роздрібний продаж або дарування пропіленгліколю, харчових ароматизаторів та гліцерину у спеціалізованих місцях продажу продукції вейпінгу*** (суб'єктами господарювання, що мають ліцензію на роздрібний продаж рідин для е-сигарет).

3. Слід ***виключити можливість реалізації компонентів рідин для електронних сигарет в одній торговій точці різними суб'єктами господарювання (подрібнення «бізнесу») шляхом додаткової заборони***.

4. Пропонуємо на законодавчому рівні закріпити положення щодо ***заборони на оптовий продаж нікотину, іншої сировини для виробництва е-рідин (із зазначенням переліку її окремих компонентів) ліцензіатам, які здійснюють роздрібний продаж таких рідин.***

Розширення сфери застосування заборон має передбачати застосування зазначеного вище штрафу у разі їх порушення.

Разом із тим, потрібно **суттєво активізувати зусилля ДПС щодо контролю за роздрібним продажом продукції вейпінгу**.

Можна долучити до *протидії реалізації нелегальних підакцизних товарів* ***органи місцевого самоврядування*** та ***операторів поштового зв'язку.***

Для ***запобігання швидкому відновленню роботи закритих точок продажу вейпів*** пропонуємо таке: 1) *заборонити видачу ліцензій на роздрібну торгівлю підакцизними товарами суб'єктам господарювання за адресами, де ліцензії було анульовано, і пов'язаним особам*; 2) передбачити *відповідальність для орендодавців,* які продовжують надавати торгові площі в оренду правопорушникам після офіційного повідомлення уповноважених органів; 3) здійснювати *регулярні контрольні закупки* продукції вейпінгу.

Протидія нелегальній онлайн торгівлі е-рідинами можлива за такими напрямами: 1) після *контрольної закупки можна встановити відправника товару поштою*, а далі – *відстежувати ланцюжки оптового постачання та виробництва;* 2) доцільно завершити законодавче врегулювання запровадження *реєстру осіб, платіжні операції яких потребують посиленого контролю* («реєстру дропів»); 3) проводити *блокування веб-сайтів та Telegram каналів*, активізувавши політику ідентифікації таких ресурсів.

Важливо ***посилити відповідальність за незаконні операції із підакцизними товарами*** шляхом внесення змін до ст. 204 Кримінального кодексу України і ***виключити можливість закриття справ*** за роздрібну торгівлю е-рідинами без марок акцизного податку або з підробленими акцизними марками ***у зв'язку з малозначністю***.

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

1. Нелегальна торгівля рідинами для електронних сигарет в ЄС: проблеми та рішення

Нелегальні ринки електронних сигарет (е-сигарет, вейпів) і рідин для них (е-рідин) з'явилися у країнах ЄС майже одночасно з появою такої продукції та активно зростають. Це зумовлює актуальність дослідження особливостей поширення вейпінгу та розвитку нелегальної торгівлі е-рідинами, причин, чому це відбувається, а також європейського досвіду запобігання незаконним операціям на ринку вейпів.

1.1. Формування нелегальних ринків рідин для вейпів та чинники, що його зумовлюють

Сьогодні в ЄС спостерігаються доволі значні відмінності щодо поширеності вживання е-сигарет залежно від країни, вищі порівняно із традиційними сигаретами частки нелегальних ринків рідин для них та широкий діапазон національних підходів до регулювання виробництва та обігу відповідної продукції – від заборон до лояльного ставлення до заміщення куріння вейпінгом, від відсутності акцизу на е-рідини до встановлення його диференційованих (високих) ставок. Розглянемо все це далі.

1.1.1. Споживання електронних сигарет і рівень нелегальної торгівлі рідинами для них

Електронні сигарети *стають дедалі популярнішими в ЄС*, а їх частка на ринку тютюнових та нікотиновмісних виробів продовжує поступово зростати. Згідно з результатами дослідження німецького інституту *Fraunhofer IIS* та дослідницької компанії *MRU GmbH*, майже 12 млн європейців віддають перевагу споживанню вейпів перед традиційними тютюновими виробами. Найвищу поширеність е-сигарет серед країн ЄС зафіксовано у *Франції* (7,4%), а також у країнах Балтії – *Естонії* (8,8%), *Латвії* (7,9%) та *Литві* (5,2%). Середній показник в ЄС складає 3,0%.

Разом із тим, ***великим викликом*** для функціонування ринку е-сигарет ***є нелегальний ринок, що в середньому в ЄС становить* 48,0% *і має висхідний тренд***. Цей ринок охоплює незаконну «чорну» торгівлю продукцією вейпінгу та «сірий» ринок, особливості яких розкрито нижче. За експертними оцінками, вартість нелегально реалізованих е-сигарет складає близько 6,6 млрд євро, а щорічний приріст тіньового сегменту ринку – 8,6%[1].

[1] The irregular market for e-cigarettes in Europe. Market structures, quantification and supply chains. Fraunhofer IIS, MRU GmbH. February 2026. URL: https://www.scs.fraunhofer.de/en/publications/the-irregular-market-for-e-cigarettes-in-europe.html

Найбільша в ЄС частка нелегалу на ринку електронних сигарет та рідин для них спостерігається у *Фінляндії* – 67%, *Чехії* – 66%, *Угорщині та Словаччині* – 63%, *Болгарії* – 62%. Відповідно, найменші показники тіньового ринку продукції вейпінгу зафіксовано у Бельгії – 26%, Португалії – 30%, Нідерландах – 32%, Швеції – 33%, Німеччині – 36% (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Показники нелегального ринку електронних сигарет і рідин для них у країнах ЄС у 2024 р.

Країна	Частка нелегального ринку в загальній структурі, % *у т. ч.:*			Структура нелегального ринку, % від обсягу нелегалу	
	е-рідини	*одноразові е-сигарети*	*разом*	*«сірий»*	*«чорний»*
Бельгія	12	44	26	11	89
Португалія	35	19	30	24	76
Нідерланди	26	39	32	37	63
Швеція	23	67	33	69	31
Німеччина	37	32	36	20	80
Іспанія	43	28	39	29	71
Мальта	33	68	39	12	88
Естонія	43	39	41	21	79
Румунія	34	60	43	20	80
Італія	50	28	44	14	86
Ірландія	36	68	45	21	79
Латвія	52	31	47	13	87
Словенія	45	51	47	30	70
Кіпр	76	16	48	16	84
Хорватія	60	43	50	23	77
Австрія	47	59	51	14	86
Люксембург	41	67	51	16	84
Литва	60	34	52	63	37
Данія	62	35	53	38	62
Греція	60	39	55	14	86
Франція	52	69	58	34	66
Польща	54	67	58	13	87
Болгарія	60	68	62	25	75
Угорщина	72	42	63	54	46
Словаччина	73	34	63	59	41
Чехія	64	73	66	45	55
Фінляндія	72	41	67	35	65
ЄС-27	***47***	***51***	***48***	***28***	***72***

Джерело: складено авторами за даними The irregular market for e-cigarettes in Europe. Market structures, quantification and supply chains. Fraunhofer IIS, MRU GmbH. February 2026. URL: https://www.scs.fraunhofer.de/en/publications/the-irregular-market-for-e-cigarettes-in-europe.html

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

До складу категорії рідин фахівці *Fraunhofer IIS* і дослідницької компанії *MRU GmbH* віднесли як е-рідини, так і е-сигарети із заправними картриджами. Найвищі показники нелегального ринку для такої продукції спостерігаються в Угорщині та Фінляндії – 72%, Словаччині – 73% та Кіпрі – 76%. Середнє значення «тіні» для країн ЄС становить 47%. Водночас найбільші індикатори тінізації ринку одноразових е-сигарет зафіксовано для Мальти, Ірландії, Болгарії – 68%, Франції – 69%, Чехії – 73%. Усереднений показник для представленої вибірки європейських держав складає 51%.

Зазначені дані нелегального ринку інституту *Fraunhofer IIS* та дослідницької компанії *MRU GmbH* є релевантними результатам дослідження інституції *Euromonitor International*, яка аналізує міжнародні ринки тютюнових та нікотиновмісних виробів. Згідно з їх звітом, у 2025 р. середній показник нелегального ринку електронних сигарет *у країнах Західної Європи* складав **35%**, а у *країнах Східної Європи* – **68%**[2].

Вищі середніх в ЄС частки нелегальних ринків продукції вейпінгу фіксуються у сусідніх країнах вздовж східного флангу ЄС.

Звертає на себе увагу структура нелегального ринку е-сигарет та е-рідин. До «сірої» частини ринку відносяться як реалізація авторизованих в ЄС виробів через несанкціоновані канали без сплати податків, так і приватний імпорт громадянами країн ЄС несертифікованої в них у державі продукції, яка також не оподатковується. ***Високі показники «сірого» ринку продукції вейпінгу спостерігаються у країнах із високою схильністю споживачів до електронної комерції або наявністю заборон певної категорії цих виробів*** (зокрема, ароматизованих чи одноразових електронних сигарет). Доставка товарів відбувається через *відправлення посилок*.

«Чорний» ринок охоплює у т. ч. неавторизовану в ЄС продукцію вейпінгу, контрафактні та контрабанді е-сигарети та е-рідини. Основними ознаками «чорного» ринку вейпів є: діяльність суб'єктів господарювання з метою отримання прибутку, а не індивідуальне споживання цих виробів; свідома несплата податків та участь у схемах ухилення від оподаткування; реалізація е-сигарет, які не відповідають встановленим вимогам і стандартам. Дослідження показує, що ***жорсткі заборони та надмірне регулювання ринку вейпів і рідин для них мають значний вплив на розширення «чорного» ринку***. Споживачі віддають перевагу альтернативним каналам придбання такої продукції без сплати податків до бюджету, а не відмові від них[3].

---

[2] Over 75% of global e-vapour volume is driven by illicit market. URL: https://www.euromonitor.com/news-room/press-releases/august-2025/over-75-of-global-e-vapour-volume-is-driven-by-illicit-market

[3] The irregular market for e-cigarettes in Europe. Market structures, quantification and supply chains. Fraunhofer IIS, MRU GmbH. February 2026. URL: https://www.scs.fraunhofer.de/en/publications/the-irregular-market-for-e-cigarettes-in-europe.html

Ринок е-сигарет характеризується недостатнім рівнем прозорості з боку постачальників та виробників. Різноманітність цього ринку проявляється як у *розмаїтті систем* е-сигарет (багаторазового або одноразового використання) і *смаків*, так і у *великій кількості виробників* у різних країнах світу. Підприємства, які виготовляють вейпи, постійно адаптуються під уподобання споживачів та розширюють асортимент.

Показово, що ***близько 90% світового виробництва е-сигарет припадає на Китай***[4]. У країні діє заборона на продаж ароматизованих вейпів та е-рідин, тому виробничі потужності орієнтовані на задоволення попиту на таку продукцію в інших державах, насамперед США та країнах ЄС. На експорт електронних сигарет і рідин для них працюють вже близько 700 офіційно зареєстрованих підприємств і ще понад 10 тис неофіційних.

Статистика імпорту електронних сигарет та рідин для них у ЄС свідчить про значне зростання його обсягу: в 2024 р. він збільшився на 50% порівняно із 2022 р.[5]. Левову частку поставок забезпечує Китай. *Постачання вейпів відбувається переважно* ***залізничними та морськими шляхами***. У 2024 р. морським транспортом – до портів Роттердама, Антверпена та Гамбурга надійшло 30 млн контейнерів; щотижня прибувало близько 30 тис контейнерів. *Ірландія* та *Нідерланди* є основними *імпортерами електронних сигарет та е-рідин,* які *згодом постачаються до інших країн ЄС*.

Згідно з повідомленнями *Європейського бюро з питань боротьби з шахрайством (OLAF),* одним із каналів доступу нелегальних е-сигарет і рідин для них на територію ЄС є *декларування цих виробів як таких, що ввозяться транзитом*. Утім, під час «транзиту» е-сигарети замінюють іншими товарами. У такий спосіб продукція вейпінгу надходить на «чорний» ринок. Також *рідини й інші компоненти е-сигарет можуть імпортуватися компаніями, які розташовані у країнах ЄС, і використовуватися на нелегальних підприємствах для виробництва контрафактних вейпів*[6].

У звіті інституту *Fraunhofer IIS* і дослідницької компанії *MRU GmbH* зазначається, що е-сигарети ***часто надходять до ЄС невеликими партіями***, які складно контролювати. Це впливає на ефективність протидії податковим шахрайствам. За даними Єврокомісії, щодня до ЄС надходить близько 12 млн посилок із продукцією вейпінгу, що ускладнює контроль за відправленнями. У липні 2025 р. Центральна економічна рада Бельгії (*Conseil central de l'économie*,

[4] The irregular market for e-cigarettes in Europe. Market structures, quantification and supply chains. Fraunhofer IIS, MRU GmbH. February 2026. URL: https://www.scs.fraunhofer.de/en/publications/the-irregular-market-for-e-cigarettes-in-europe.html

[5] Eurostat. 2026. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/explore/all/all_themes?lang=en&display=list&sort=category

[6] Revenue investigations & customs URL: https://ec.europa.eu/olaf-report/2025/investigative-activities/revenue-investigations-and-customs_en.html

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

ССЕ) заявила про «неконтрольований наплив посилок із Китаю». За даними цієї інституції, на митниці щодня декларують до 4 млн посилок[7].

Про масштаби тіньового ринку в ЄС свідчать дані *OLAF*. Ця інституція спільно з митними органами 30 країн здійснила операцію, спрямовану на протидію нелегальній торгівлі електронними сигаретами. У результаті було вилучено понад 94 млн од. виробів і понад 2500 кг/л тютюнових виробів, е-сигарет, пристроїв та супутніх товарів. Учасники тіньових схем використовували широкий спектр схем, щоб уникнути ідентифікації злочинних операцій. *Відправлення декларували під виглядом різноманітних товарів,* зокрема, іграшок, рушників, одягу, взуття, навушників, скляних чашок, ефірних олій тощо, що свідчить про високу адаптивність методів контрабанди[8].

Значну проблему у сфері споживання е-сигарет у країнах ЄС становлять розрекламовані ***вейпи із великою кількістю затяжок***. Ці вироби є одноразовими, максимальне їх використання може становити до 15 тисяч затяжок[9]. Вартість такого девайсу (на сайтах, які їх реалізують) складає орієнтовно 25 євро. Законодавством ЄС не встановлено обмежень щодо кількості затяжок, але визначено максимальний об'єм резервуара та вмісту нікотину. Використання дозволеної для вживання електронної сигарети відповідає близько 600 затяжкам, тому згадана вище продукція не відповідає вимогам (додаток А). Резервуари ***надпотужних вейпів вміщають понад 20 мл е-рідини***, що у десять раз перевищує встановлений індикативний показник.

Трендом на європейському ринку е-сигарет є значна пропозиція ***заборонених одноразових вейпів із високою концентрацією нікотину***. Нелегальний імпорт або виробництво несертифікованих е-сигарет є *серйозним викликом для безпеки та захисту споживачів*, оскільки він обходить наявні процедури контролю якості, вимоги до маркування та процедури авторизації.

1.1.2. Заборони продукції вейпінгу в низці країн

Всесвітня організація охорони здоров'я (далі – *ВООЗ*) зазначає, що державна політика у сфері регулювання виробництва й обігу електронних сигарет має бути спрямованою на *зменшення їх поширеності та шкоди здоров'ю*. До заходів регулювання належать: повна заборона продажу вейпів, заборона виготовлення, імпорту та реалізації ароматизованих рідин для е-сигарет, встановлення обмежень концентрації нікотину тощо. Окрему увагу *ВООЗ* приділяє

[7] Illegal disposable vapes flooding Europe, new study warns. URL: https://www.eureporter.co/health/2026/03/12/illegal-disposable-vapes-flooding-europe-new-study-warns/
[8] JCO VAPE: OLAF and international customs authorities crack down on illegal trade in e-cigarettes. URL: https://anti-fraud.ec.europa.eu/media-corner/news/jco-vape-olaf-and-international-customs-authorities-crack-down-illegal-trade-e-cigarettes-2026-04-17_en
[9] 15000 Puffs. URL: https://vapeseurope.com/collections/15000-puffs

заборонам ароматизованих вейпів і рідин для них, які сьогодні найчастіше запроваджуються країнами[10].

Утім, те, що здається легким теоретично, часто буває важко реалізувати на практиці так, щоб досягти бажаного результату. Тому *у країнах ЄС повної заборони реалізації е-сигарет не виявлено*. Разом із тим, деякі держави запровадили обмеження і рестрикції щодо продажу одноразових та ароматизованих електронних сигарет та рідин для них. Перелік країн, які застосовують зазначені обмеження, подано в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Країни ЄС, у яких запроваджені заборони на ринку електронних сигарет та рідин для них

Заборони щодо реалізації ароматизованих е-сигарет і рідин для них		**Заборони щодо продажу одноразових вейпів**	
Країна	**Рік запровадження**	**Країна**	**Рік запровадження**
Фінляндія	2016	Бельгія	2025
Естонія	2020	Франція	2025
Данія	2022	Болгарія	2026, Єврокомісія схвалила заборону
Литва	2022	Польща	у процесі
Угорщина	2023	Ірландія	у процесі
Нідерланди	2024	Австрія	у процесі
Латвія	2025		
Словенія	2025		
Чехія*	2026		

* - заборонено електронні сигарети, що містять будь-які канабіноїди.

Джерело: складено та систематизовано авторами

Обмеження щодо реалізації ароматизованих вейпів та е-рідин почали вводити ще десятиліття тому. Першою країною ЄС, яка застосувала цей механізм, стала *Фінляндія*. *Естонія* заборонила ароматизовані рідини для е-сигарет у 2020 р., дозволивши лише смаки тютюну та ментолу. *Данія* також дозволила використання смаку ментолу у продукції вейпінгу. Всі інші країни, які запровадили таке обмеження, заборонили всі смаки, крім смаку тютюну. Наразі в ЄС заборони щодо реалізації ароматизованих е-сигарет і рідин для них діють у восьми країнах; останньою країною, яка доєдналась до цього списку, є Словенія (з 2025 р). Основним лейтмотивом введення такого виду заборон стало стрімке зростання поширеності вживання продукції вейпінгу, переважно серед молоді.

[10] WHO report on the global tobacco epidemic, 2025: warning about the dangers of tobacco. Geneva: World Health Organization; 2025. 315 p. URL: https://www.who.int/publications/b/79987

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

Зокрема, у Словенії за три роки перед запровадженням зазначеного обмеження споживання ароматизованих вейпів збільшилося на 200%[11].

Всупереч заявленим урядами цілям заборон, на практиці їх введення часто призводить до ***формування нелегальних ринків***, обходу нових правил і регулювань, що має наслідком ***втрати податкових надходжень до бюджету***. Масштабування нелегального ринку зумовлює необхідність збільшення видатків держави на протидію податковим правопорушенням і розширенню тіньової економіки. Нерідко наслідки імплементації жорстких заходів мають діаметрально протилежний очікуваному результат. ***Фінляндія***, в якій найдовше функціонують заборони на продаж ароматизованої продукції вейпінгу, має найвищий в ЄС показник рівня нелегальної торгівлі рідинами для е-сигарет – 72% від загального обсягу їх споживання[12].

Іншим показовим у зазначеному контексті кейсом є ***Естонія***, де, попри раннє введення заборони (ще в 2020 р.), поширеність вживання е-сигарет продовжувала невпинно зростати. Інститут *Fraunhofer IIS* і дослідницька компанія *MRU GmbH* наводить дані стосовно того, що в Естонії фіксується найвища поширеність споживання продукції вейпінгу серед країн ЄС – на рівні 8,8%. Також у європейських країнах поширеність вживання е-сигарет серед молоді залишається однією з найвищих[13].

Бельгія стала першою країною ЄС, яка запровадила ***заборону реалізації одноразових електронних сигарет*** із 1 січня 2025 р. Утім, у цій країні спостерігається доволі високий показник нелегального ринку одноразок серед країн Західного регіону ЄС. У ***Франції*** рівень нелегальної торгівлі одноразовими е-сигаретами ще вищий – становить 69%. Ідентичний показник частки нелегального ринку цього сегменту продукції зафіксовано також для третьої країни ЄС, яка ввела заборону на них, – ***Болгарії***.

Незважаючи на запроваджені заходи протидії тіньовому ринку е-сигарет, у ***США*** відбувається зростання його обсягів. Станом на серпень 2026 р., Управління з контролю за продуктами харчування і ліками (*FDA*) офіційно дозволило лише 48 різновидів електронних сигарет[14]. Водночас ***більша частина ринку наповнена нелегальною продукцією з високою концентрацією нікотину***,

---

[11] In Slovenia, a ban on all flavored e-cigarettes has come into effect. URL: https://www.generationsantabac.org/en/actualites/en-slovenie-linterdiction-de-toutes-les-cigarettes-electroniques-aromatisees-est-entree-en-vigueur/

[12] The irregular market for e-cigarettes in Europe. Market structures, quantification and supply chains. Fraunhofer IIS, MRU GmbH. February 2026. URL: https://www.scs.fraunhofer.de/en/publications/the-irregular-market-for-e-cigarettes-in-europe.html

[13] The irregular market for e-cigarettes in Europe. Market structures, quantification and supply chains. Fraunhofer IIS, MRU GmbH. February 2026. URL: https://www.scs.fraunhofer.de/en/publications/the-irregular-market-for-e-cigarettes-in-europe.html

[14] E-Cigarettes, “Vapes” and Other Electronic Nicotine Delivery Systems (ENDS) Authorized by the FDA. URL: https://www.fda.gov/tobacco-products/market-and-distribute-tobacco-product/e-cigarettes-vapes-and-other-electronic-nicotine-delivery-systems-ends-authorized-fda

що становить значні загрози для здоров'я споживачів. Найбільш популярні вироби – це ароматизовані й одноразові е-сигарети, які продаються незаконно. З 2020 по 2024 рр. обсяг реалізованого у США нікотину зріс на 249,2%; цей приріст значною мірою був зумовлений збільшенням розміру та потужності одноразових електронних сигарет. Реалізація такої продукції зросла за вказаний період на 206,0% з 4,1 до 12,5 млн од.[15].

Згідно з інформацією, оприлюдненою агенцією *Reuters*, на несанкціоновані електронні сигарети та е-рідини припадає близько 70% загальних обсягів продажу у США. Більшість нелегальної продукції надходить із *Китаю*. Навіть після зміни тарифної політики країни серед широкого асортименту нелегальних брендів вейпів з'являються нові, які декларують своє американське походження. Проте ці бренди не отримали дозволів на продаж у США, а їх власники мають походження з Китаю або Гонконгу[16].

Прикладом *застосування найбільш жорстких заборон реалізації електронних сигарет є* ***Австралія***, яка з 2024 р. значно посилила регулятивні вимоги щодо ринку вейпів. У країні дозволено тільки продаж *сертифікованих фармацевтичних е-сигарет через аптеки*. Утім, впроваджені заходи щодо обмеження доступу споживачів до е-сигарет мають негативні ефекти. За оцінками австралійського уряду, *частка нелегального ринку електронних сигарет та рідин для них складає* **95,7%**, а його вартісний еквівалент становить 1,6 млрд дол США. Втрати бюджету Австралії від тіньового ринку сигарет і е-сигарет оцінюються в межах від 7,7 до 11,8 млрд дол США[17]. Від початку дії заборон і до травня 2026 р. органи контролю вилучили понад 20 млн незаконних е-сигарет загальною вартістю понад 1 млрд дол США.

Однією з основних проблем існування нелегального ринку вейпів та рідин для них є ***несвоєчасна реакція державних органів щодо формування рамкових умов функціонування ринку***. Після зростання поширеності вживання е-сигарет вводились заборони, які б мали стримати ці процеси. Можна було б очікувати, що поширення нелегалу відбувається виключно у країнах із недостатньою інституційною спроможністю державних органів контролю (у т. ч. фіскальних), але це зовсім не так. Досвід США, Австралії та країн ЄС демонструє, що ***навіть державам із розвиненою правоохоронною системою надзвичайно важко ефективно контролювати виконання норм законодавства, які забороняють реалізацію вейпів та е-рідин***.

---

[15] The majority of e-cigarettes on the market are illegal. URL: https://truthinitiative.org/research-resources/tobacco-industry-marketing/majority-e-cigarettes-market-are-illegal

[16] Vape makers turn to 'Made in America' credentials amid Trump's tariffs, crackdown. URL: https://www.reuters.com/business/healthcare-pharmaceuticals/vape-makers-turn-made-america-credentials-amid-trumps-tariffs-crackdown-2026-04-07/

[17] Commonwealth of Australia (2025) Illicit Tobacco and E-cigarette Commissioner Report 2024-25. 22 p.

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

1.1.3. Тренд підвищення ставок акцизного податку

Як відомо, найбільш поширеною світовою практикою оподаткування рідин для електронних сигарет є встановлення специфічної ставки акцизу залежно від об'єму рідини. Така практика застосовується в усіх країнах ЄС та інших кранах Європи.

На сьогодні акцизний податок на рідини для електронних сигарет запроваджено в ***25 країнах ЄС, він ще не є гармонізованим***. Підходи до справляння акцизу на е-рідини у країнах ЄС різняться – оподатковуються рідини з нікотином та без. В ***Італії*** застосовуються диференційовані ставки акцизу (залежно від того, чи містить рідина нікотин), які розраховуються як частки від податку для традиційних сигарет. Законодавчо регламентовано, що ці частки зростатимуть до 2028 р. на 2 в. п. щороку до 17% для безнікотинових е-рідин і 22% для рідин із вмістом нікотину[18]. За схожим принципом, але за фіксованими специфічними ставками, оподатковують е-рідини ***Словенія*** та ***Португалія***. У ***Данії*** та ***Швеції*** оподатковуються лише нікотиновмісні е-рідини, а розмір акцизу залежить від концентрації такої речовини. В ***Іспанії*** застосовуються ставки податку залежно від вмісту нікотину, але передбачено також оподаткування безнікотинових рідин. У ***Румунії*** встановлено акциз лише на рідини із нікотином. Такі підходи враховують потенціал вейпів для подолання нікотинової залежності. Її не буде, якщо рідина без нікотину; вища концентрація нікотину – більша залежність (шкода). ***Латвія***, навпаки, в 2021 р. перейшла від диференційованого акцизу до єдиної ставки оподаткування всіх рідин. Сьогодні це найбільш поширена практика на території ЄС (табл. 1.3).

Латвія також *внесла до підакцизних товарів компоненти е-рідин з метою запобігання поширенню схем реалізації їх окремо.* Як вже було зазначено у підрозділі 1.1.2, у країні діє заборона ароматизаторів у вейпах. При цьому з 1 січня 2026 р. ставка відповідного акцизного податку зросла з 0,29 до 0,35 євро / 1 мл, а з 1 січня 2027 р. – підвищиться до 0,39 євро / 1 мл.

Таблиця 1.3

Підходи до акцизного оподаткування рідин для електронних сигарет у країнах ЄС у 2025–2026 рр.*

Країна	Ставка акцизу, євро / 1 мл		База оподаткування
	2025	2026	
Австрія	-	0,20	Об'єм рідини
Бельгія	0,15	0,15	Об'єм рідини
Болгарія	0,23	0,25	Об'єм рідини
Естонія	0,23	0,25	Об'єм рідини
Греція	0,10	0,10	Об'єм рідини

[18] Italy. Legislation. URL: https://www.senato.it/service/PDF/PDFServer/BGT/01477486.pdf

продовження табл. 1.3

Країна	Ставка акцизу, *євро / 1 мл*		База оподаткування
	2025 р.	**2026 р.**	
Італія	16% від ставки акцизу на сигарети – 0,14	18% від ставки акцизу на сигарети – 0,17	Об'єм рідини з нікотином
	11% від ставки акцизу на сигарети – 0,09	13% від ставки акцизу на сигарети – 0,12	Об'єм рідини без нікотину
Іспанія	0,15	0,15	Об'єм рідини без нікотину та із вмістом нікотину не більше 15 мг / мл
	0,20	0,20	Об'єм рідини із вмістом нікотину понад 15 мг / мл
Ірландія**	0,50	0,50	Об'єм рідини
Кіпр	0,12	0,12	Об'єм рідини
Латвія	0,29	0,35	**Об'єм рідини та компонентів для її приготування**
Литва	0,63	1,56	Об'єм рідини
Люксембург	0,12	0,12	Об'єм рідини
Мальта	0,13	0,13	Об'єм рідини
Німеччина	0,26	0,32	Об'єм рідини
Польща	0,23	0,33	Об'єм рідини
Португалія	0,351	0,351	Об'єм рідини з нікотином
	0,175	0,175	Об'єм рідини без нікотину
Румунія	0,21	0,25	Об'єм рідини з нікотином
Словаччина	0,20	0,20	Об'єм рідини
Словенія	0,75	0,75	Об'єм рідини з нікотином
	0,33	0,33	Об'єм рідини без нікотину
Угорщина	0,09	0,10	Об'єм рідини
Хорватія	0,20	0,25	Об'єм рідини
Фінляндія	0,30	0,40	Об'єм рідини
Чехія	0,21	0,31	Об'єм рідини
Данія	0,20	0,20	Об'єм рідини із вмістом нікотину не більше 12 мг / мл
	0,33	0,33	Об'єм рідини із вмістом нікотину понад 12 мг / мл
Швеція	0,19	0,19	Об'єм рідини з нікотином не більше 15 мг / мл
	0,38	0,38	Об'єм рідини із вмістом нікотину понад 15, але не більше 20 мг / мл

* Станом на 1 жовтня 2025 р. та 1 липня 2026 р.

** Початок застосування – з 1 листопада 2025 р.

Джерело: European Commission. Taxes in Europe Database. URL: https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/excise-duties#toc_3

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

Ірландія почала справляти акциз на всі е-рідини з 1 листопада 2025 р. за однією з найвищих в ЄС ставок 0,50 євро / 1 мл[19], ***Австрія*** ввела такий податок із 1 січня 2026 р. за ставкою 0,20 євро / 1 мл.

Останнім часом більшість країн ЄС підвищили акциз на рідини для електронних сигарет. ***В 2026 р.*** *порівняно із 2025 р. середня в ЄС ставка податку зросла* з 0,22 до ***0,28 євро / 1 мл[20]***. На відміну від традиційних сигарет, ***вищі за середню в ЄС ставки акцизу на е-рідини часто застосовують країни Центральної та Східної Європи***.

Наразі серед країн ЄС *акцизу на рідини для вейпів немає лише у* ***Франції***, де діє заборона на одноразові е-сигарети, та ***Нідерландах***, які заборонили ароматизовані е-рідини.

В ***Україні*** з 25 березня 2025 р. акциз на рідини для електронних сигарет встановлено на рівні *300 євро / 1 л (**0,3 євро / 1 мл**)*, незалежно від вмісту в них нікотину та його концентрації. Тобто, оподаткуванню підлягають всі е-рідини: із нікотином та без; підвищення ставки не заплановано. Як випливає із даних табл. 1.3 і додатку Б, такий підхід ***відповідає європейському досвіду***. Акциз на рідини для вейпів в Україні є нижчим, ніж у Чехії, Німеччині, Ірландії, Фінляндії, Латвії, Литві, Польщі та Словенії, а в 2027 р. із високою імовірністю може стати також меншим середнього показника в ЄС.

Для порівняння акцизного навантаження на е-рідини та традиційні сигарети потрібно розрахувати суму акцизу для еквівалентних обсягів такої продукції. *Підхід Єврокомісії* щодо цього питання полягає в тому, що ***пачка сигарет 20 шт є рівнозначною 2 мл рідини для вейпів***. Він базується на міркуваннях, що електронна сигарета із концентрацією нікотину в рідині 20 мг / мл (перевищення цього показника не допускається) забезпечує потрапляння до організму споживача протягом 5 хв у середньому близько 1 мг такої речовини. Приблизно стільки само часу витрачається на куріння однієї традиційної сигарети, максимально допустимою концентрацією нікотину в диму якої, згідно з міжнародними та європейськими стандартами, є 1 мг[21].

Проведемо відповідні розрахунки для країн ЄС, а також з'ясуємо, чи мають вплив розмір акцизного навантаження на рідини вейпів та різниця у рівні ставок акцизу на такі рідини і традиційні сигарети на формування нелегальних ринків е-рідин (табл. 1.4).

---

[19] Ireland: Revenue issues guidance on new E-liquid products tax. 01.10.2025. URL: https://regfollower.com/ireland-revenue-issues-guidance-on-new-e-liquid-products-tax/#:~:text=EPT%20was%20legislated%20for%20in,due%20via%20Revenue's%20electronic%20systems

[20] Для країн, у яких застосовуються диференційовані ставки акцизу, для розрахунку бралася менша з них.

[21] E-cigarettes. Concentration and Size. URL: https://health.ec.europa.eu/system/files/2016-11/fs_ecigarettes_en_0.pdf

Таблиця 1.4

Рівень диференціації акцизного навантаження на е-рідини та традиційні сигарети, частка нелегального ринку таких рідин у країнах ЄС*

Країни	**Мінімальний акциз на сигарети,** *євро / 10 шт*	**Акциз на е-рідини,** *євро / 1 мл*	**Різниця у рівні ставок,** *%*	**Частка нелегального ринку е-рідин та одноразових е-сигарет,** *%*
Греція	1,18	0,10	91,5	55,0
Угорщина	1,27	0,10	92,1	63,0
Кіпр	1,22	0,12	90,2	50,0
Люксембург	1,53	0,12	92,2	51,0
Італія	2,16	0,12**	94,0	44,0
Мальта	1,65	0,13	92,1	39,0
Бельгія	3,84	0,15	96,1	26,0
Іспанія	1,15	0,15**	90,0	39,0
Португалія	1,52	0,175**	88,5	30,0
Швеція	1,87	0,19**	89,8	33,0
Австрія	1,80	0,20	88,9	51,0
Данія	2,52	0,20**	92,1	53,0
Словаччина	1,48	0,20	86,5	63,0
Болгарія	1,13	0,25	77,9	62,0
Хорватія	1,31	0,25	80,9	48,0
Естонія	2,09	0,25	88,0	41,0
Румунія	1,37	0,25	81,8	43,0
Чехія	1,91	0,31	83,8	66,0
Німеччина	2,51	0,32	87,3	36,0
Польща	1,80	0,33	81,7	58,0
Словенія	1,50	0,33**	78,0	47,0
Латвія	1,98	0,35	82,3	47,0
Фінляндія	4,26	0,40	90,6	67,0
Ірландія	5,33	0,50	90,6	45,0
Литва	1,56	1,56	3,7	52,0

* Розміри ставок акцизу станом на 1 липня 2026 р., частки нелегального ринку рідин для вейпів та одноразових електронних сигарет – у 2024 р. (оцінок бля подальших років немає).

** Менша з двох ставок.

Джерело: European Commission. Taxes in Europe Database. URL: https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/excise-duties#toc_3; The irregular market for e-cigarettes in Europe. Market structures, quantification and supply chains. Fraunhofer IIS, MRU GmbH. February 2026. URL: https://www.scs.fraunhofer.de/en/publications/the-irregular-market-for-e-cigarettes-in-europe.html

Отже, найвища ставка акцизу на е-рідини сьогодні застосовується в Литві (1,56 євро / 1 мл), а найнижча – у Греції та Угорщині (0,10 євро / 1 мл). Тим не менш, у 2024 р. часки нелегального ринку рідин для вейпів та одноразових електронних сигарет у Греції (55%) та Угорщині (63%) були вищими, як у Литві (52%). В Ірландії та Австрії ці нелегальні ринки сягнули 45% і 51% відповідно ще до запровадження акцизу на е-рідини. Найвищі в ЄС показники рівня

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

нелегальної торгівлі рідинами для е-сигарет фіксуються як у країнах із порівняно високими, так і з доволі низькими ставками акцизу на них.

У більшості країн ЄС ***акцизне навантаження на рідини для електронних сигарет є значно меншим, ніж на традиційні сигарети.*** Винятком є Литва, де диференціація ставок акцизу на е-рідини і сигарети складає 3,7%, тобто відповідні акцизні навантаження майже вирівнялися. Утім, у низці країн із набагато нижчим акцизом на рідини для вейпів порівняно із традиційними сигаретами частка нелегального ринку е-рідин й одноразових електронних сигарет перевищувала 50% (зокрема, у Данії, Греції, Угорщині, Люксембурзі, Словаччині та Фінляндії).

З огляду на зазначене, можна зробити висновок про те, що ***у країнах ЄС ні розмір акцизного навантаження на рідини для електронних сигарет, ні його співвідношення із відповідним показником щодо традиційних сигарет не мають значного впливу на формування нелегальних ринків таких рідин.*** Вейпова «тінь» більше залежить від *регуляторної політики держав (особливо – наявності заборон) та їх географічного розташування (сусідства з країнами із розвиненими нелегальними ринками е-рідин), інституційної спроможності органів контролю та правоохоронної системи.*

В ***Україні*** у вересні 2026 р. різниця у рівні ставок акцизу на е-рідини та традиційні сигарети складала 66,7%, що не суперечить європейському досвіду та, як буде доведено у розділі 2, також *не є фактором, який зумовлює майже повну тінізацію ринку рідин для вейпів*.

Розвиток акцизного оподаткування е-рідин у країнах ЄС буде покладено в основу податкової гармонізації. Відповідні положення спільного законодавства ЄС вже розроблені Єврокомісією, запропоновано впровадити ***мінімальну ставку акцизу на рідини для електронних сигарет***. Згідно із уточненою ініціативою ЄС[22], розмір цієї ставки не залежатиме від вмісту в рідині нікотину, ***в 2028–2029 рр.*** він має становити *20% від середньозваженої роздрібної ціни або* **0,20 євро / 1 мл,** в ***2030–3031 рр.*** *– 20% від середньозваженої роздрібної ціни або* **0,25 євро / 1 мл,** ***з 2032 р. –*** 30% від *середньозваженої роздрібної ціни або* **0,30 євро / 1 мл.** При цьому ***2/3 розміру ставки акцизу буде фіксованим, 1/3 – коригуватиметься на індекс рівня цін*** (*Price Level Index*); для менш розвинених країн ставка буде нижчою за мінімальну базову.

Це означає, що ***наша держава вже виконує майбутні європейські стандарти*** у цій сфері. В Україні необхідно зберегти єдину ставку акцизу для всіх рідин для електронних сигарет надалі.

[22] Draft Council Directive on the structure and rates of excise duty applied to raw tobacco, manufactured tobacco and tobacco related products (recast) - General approach. Brussels, 29 May 2026. URL: https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9504-2026-INIT/en/pdf

1.2. Основні акценти акцизної політики для протидії шахрайству

Як вже було описано у наших дослідженнях[23], ринок е-сигарет має особливості. З одного боку, *значна кількість його операторів* посилює ризики нелегальної торгівлі. З другого боку, *е-рідини (нікотин) набагато простіше переміщувати через кордон порівняно із традиційними сигаретами, а митні органи мають обмежені засоби для контролю* невеликих відправлень.

Такі інгредієнти е-рідин як ***гліцерин та ароматизатори*** використовуються низкою галузей (харчова промисловість, виробництво медикаментів та косметичних засобів), їх обіг не підлягає спеціальному регулюванню. Ці речовини *є легко доступними для виробників нелегальних е-сигарет, а також* ***можуть використовуватися споживачами для самостійного приготування рідин*** (із будь-яким складом суміші, що небезпечно).

Зазначені особливості зумовлюють масові зловживання, які можуть нівелювати зусилля країн, які намагаються диференційованими ставками акцизу зміщувати попит у бік безнікотинових е-рідин або рідин із низькою концентрацією нікотину, а також дають змогу обходити заборони продукції вейпінгу та ухилятися від оподаткування у разі продажу не готових е-рідин, а їх компонентів окремо. Про запобігання цьому йдеться нижче.

1.2.1. Недоліки встановлення акцизу залежно від вмісту нікотину

Насамперед зауважимо, що в опублікованій 16 липня 2025 р. Єврокомісією *Пропозиції щодо Директиви Ради «Про структуру і ставки акцизів, що застосовуються до тютюнових виробів та супутньої продукції (нова редакція)»*[24] спочатку передбачалося застосування *з 2028 р.* ***двох*** *мінімальних в ЄС ставок* акцизу на рідини для е-сигарет:

1) *для рідин із вмістом нікотину від 0 до не більше 15 мг / 1 мл* – 20% від роздрібної ціни з урахуванням усіх податків або ставка *0,12 євро / 1 мл*;

2) *для рідин із вмістом нікотину понад 15 мг / 1 мл* – 40% від роздрібної ціни з урахуванням усіх податків або ставка *0,36 євро / 1 мл*.

Утім, в ході обговорення такої ініціативи було прийнято рішення відмовитися від диференційованого підходу на користь єдиної в ЄС мінімальної

---

[23] Нелегальна торгівля рідинами для електронних сигарет: передумови, тенденції, заходи протидії.. Кощук Т., Пасічний М. / за загальною редакцією Т. Кощук, Growford Institute, К: 2024. 52 с. URL: https://www.growford.org.ua/research/nelegalna-torgivlya-ridynamy-dlya-elektronnyh-sygaret-peredumovy-tendentsiyi-zahody-protydiyi/; Нелегальна торгівля рідинами для електронних сигарет: UPDATES. Кощук Т., Пасічний М. / за загальною редакцією Т. Кощук, Growford Institute, К: 2025. 58 с. URL: https://www.growford.org.ua/research/nelegalna-torgivlya-ridynamy-dlya-elektronnyh-sygaret-updates/

[24] Proposal for a COUNCIL DIRECTIVE on the structure and rates of excise duty applied to tobacco and tobacco related products (recast). 16.7.2025. COM(2025) 580. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/document/download/420ebf11-933d-46c0-8915-5a306c6bcb47_en?filename=COM_2025_580_1_EN_ACT_part1_v7.pdf

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

ставки, яка *в 2028–3032 рр.* має зрости з **0,20 до 0,30 євро / 1 мл**. Серед причин такої такої позиції були як фіскальні міркування, вимоги спрощення податкового адміністрування, забезпечення податкової стабільності, так і ***побоювання щодо масового поширення зловживань***.

Єврокомісія також наголошує на тому, що *безнікотинові рідини мають оподатковуватися акцизом з метою мінімізації схем ухилення від сплати податків шляхом «самозамісу»* (коли нікотин додається споживачами вейпів самостійно до безнікотинових рідин)[25].

Застосування диференційованих ставок оподаткування рідин для е-сигарет залежно від вмісту нікотину потребує функціонування ефективної системи контролю і моніторингу продукції вейпінгу. Водночас чимало досліджень свідчать про наявність суттєвих прогалин у відповідній сфері, навіть у країнах із високо розвиненою економікою. Зокрема, у звіті інституту *Fraunhofer IIS* і дослідницької компанії *MRU GmbH* (який детально розглянуто у підрозділі 1.1) наголошується на тому, що у країнах ЄС фіксуються великі обсяги несертифікованих е-сигарет, які обходять наявні процедури контролю якості, вимоги до маркування та процедури авторизації[26].

Одним із основних ризиків вибору підходу до акцизного оподаткування рідин для е-сигарет з урахуванням вмісту нікотину ***є велика пропозиція на ринку продукції вейпінгу, яка має значно вищу за дозволену концентрацією нікотину***. Її можна придбати за межами ЄС онлайн та отримати за допомогою міжнародних поштових відправлень. Як засвідчує досвід, найбільш часто такі вироби доставляються з Китаю[27].

Стандартизація та сертифікація електронних сигарет, у т. ч. щодо вмісту нікотину, спрямована на забезпечення безпеки споживачів. В ЄС концентрація нікотину в е-рідині не має перевищувати 20 мг / 1 мл. У дослідженні, яке було виконано за рахунок фінансування медичного університету *Сілезії*, здійснено аналіз вибірки 86 е-рідин, що реалізувалися в 7 європейських країнах, зокрема: Франції, Італії, Хорватії, Німеччині, Польщі, Великій Британії та Чехії. Завданням дослідження було оцінювання відповідності фактичного вмісту нікотину заявленому, аналіз маркування продукції вейпінгу, об'єму рідини в електронних сигаретах, pH тощо. За результатами такої експертизи було встановлено, що *в 42% зразків продукції модуль відхилення концентрації нікотину є вищим*

[25] Proposal for a COUNCIL DIRECTIVE on the structure and rates of excise duty applied to tobacco and tobacco related products (recast). 16.7.2025. COM(2025) 580. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/document/download/420ebf11-933d-46c0-8915-5a306c6bcb47_en?filename=COM_2025_580_1_EN_ACT_part1_v7.pdf

[26] The irregular market for e-cigarettes in Europe. Market structures, quantification and supply chains. Fraunhofer IIS, MRU GmbH. February 2026. URL: https://www.scs.fraunhofer.de/en/publications/the-irregular-market-for-e-cigarettes-in-europe.html

[27] Revision of the Tobacco Excise Directive Implications for low-risk nicotine products. URL: f66fa8f0-d497-4aa0-abd6-04680b784bfb_NNA_Tobacco_Excise_Directive_Briefing_Paper_September_2018.pdf

10%, а *в 7% відібраних виробів фактичний вміст нікотину є більшим за заявлений виробниками*[28].

В іншому дослідженні[29] проведено ґрунтовний аналіз електронних сигарет і рідин для них на ринку ***Великої Британії***, що дозволило експертам отримати об'єктивне уявлення про концентрацію нікотину в таких виробах. Виявлено, що однією з тенденцій споживання продукції вейпінгу є *збільшення популярності використання одноразових е-сигарет із високим вмістом нікотину* (20 мг / 1 мл та більше). Попри те, що переважна більшість опитаних заявили, що вживають е-сигарети із дозволеною концентрацією нікотину, 10% споживачів мали досвід використання не авторизованих вейпів із вищим вмістом нікотину. Ще одним трендом є *зростання частки споживачів, які не звертають уваги на показник концентрації нікотину в рідині для е-сигарет*. Це пов'язано з тим, що, починаючи від часів пандемії COVID-19, кількість покупців, які замовляють вейпи онлайн, зросла і вони при виборі електронних сигарет більше зважають на інші характеристики.

Згідно із результатами зазначеного опитування, понад 50% респондентів у Великій Британії не знають основних норм щодо регулювання якості та стандартів, які встановлені для вейпів та е-рідин. 36,4% опитаних вказали, що доступ до нелегального ринку продукції вейпінгу дозволяє знизити їх витрати на придбання цих виробів. Серед основних причин споживання нелегальної продукції респонденти назвали більшу кількість затяжок і вмісту нікотину в е-сигаретах та рідинах, що у них використовуються[30].

Група дослідників зі ***США*** провели дослідження ринку одноразових електронних сигарет з метою порівняння зазначеної на етикетках концентрації нікотину та об'єму рідини, що у них використовувалася, із фактичними значеннями цих показників. Одержані результати засвідчили значні розбіжності між вказаними виробниками та фактичними значеннями концентрації нікотину та об'єму рідини в е-сигаретах. Зокрема, *у 80% зразків вейпів відхилення концентрації нікотину перевищує 10%*. Дослідники сформували пропозиції щодо необхідності підвищення ефективності контролю за дотриманням вимог до якості виробництва та маркування е-сигарет, щоб максимально реалізувати потенціал зниження шкоди для споживачів цих виробів[31].

---

[28] Bębenek, P. K., Gholap, V., Halquist, M., Sobczak, A., & Kośmider, L. (2022). E-liquids from seven European countries–warnings analysis and freebase nicotine content. *Toxics*, *10*(2), 51. URL: https://www.mdpi.com/2305-6304/10/2/51

[29] Jackson, S. E., Brown, J., Shahab, L., Arnott, D., Bauld, L., & Cox, S. (2025). Nicotine strength of e-liquids used by adult vapers in Great Britain: A population survey 2016 to 2024. *Addiction*, *120*(3), 468-482.

[30] The Dangers of Black Market Vaping Products. URL: https://www.vapesuperstore.co.uk/blogs/news/the-dangers-of-black-market-vaping-products

[31] Appleton, S., Cyrus-Miller, H., Seltzer, R., Gilligan, K., & McKinney, W. (2022). Market survey of disposable e-cigarette nicotine content and e-liquid volume. *BMC public health*, *22*(1), 1760. URL: https://link.springer.com/content/pdf/10.1186/s12889-022-14152-2.pdf

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

Схожа ситуація спостерігалась на ринку вейпів у ***Південній Кореї***, коли близько 40% досліджених зразків рідин, що використовуються у електронних сигаретах, мали відхилення фактичного вмісту нікотину порівняно із заявленою концентрацією на понад 10%[32].

Отже, навіть у країнах із високою інституційною спроможністю органів державного контролю фіксуються ***систематичні випадки відхилень фактичних значень концентрації нікотину в е-рідинах від тих, які заявлені виробниками***. *Частина таких рідин не відповідає вимогам законодавства до максимального вмісту нікотину*. ***Встановлення акцизу залежно від вмісту нікотину посилює ризики ухилення від оподаткування шляхом штучного заниження задекларованої концентрації нікотину***. Особливо в умовах, коли ринок перенасичений нелегальною продукцією вейпінгу і дотримання вимог податкового законодавства імпортерами та виробниками цих товарів навряд чи буде найбільш поширеною практикою.

Такий стан справ необхідно враховувати ***в Україні*** у разі спроб розгляду пропозицій стосовно оподаткування нікотину як компонента рідини для електронних сигарет (лише цієї складової замість оподаткування готової е-рідини) за ставкою акцизу, яка встановлена на рідини для е-сигарет. Передумовою для такої ініціативи є те, що заборона продукції вейпінгу зі смаками, відмінними від тютюнового, призвела до поширення схеми ***«самозамісу», коли споживач може обрати складові для приготування ароматизованої рідини для е-сигарет***. Ця схема стала основною для обходу запроваджених обмежень та детально розкрита у наступних розділах. Наразі лише на основі описаного світового досвіду звернемо увагу на такі обставини.

По-перше, запровадження акцизного податку на високоцентрований розчин нікотину, що використовуються у наборах рідин для «самозамісу», легалізує практики обходу заборони нетютюнових смаків в е-рідинах.

По-друге, це дасть можливість сплачувати акциз за ставкою, яка є значно нижчою за чинну, з огляду на пропорції нікотину в рідині для вейпів (близько 10% у загальному обсязі рідини).

По-третє, відбудеться узаконене зниження вартості нікотину в е-сигаретах порівняно з іншими тютюновими та нікотиновмісними виробами, що зумовить подальше збільшення поширеності продукції вейпінгу.

По-четверте, ***в Україні відсутня дієва система моніторингу та контролю вмісту нікотину як у готових е-рідинах, так і в нікобустері – складовій суміші «самозамісу»***. Відповідні порушення будуть масовими.

---

[32] Concerns over misuse and abuse of e-cigarette nicotine. URL: https://www.ciss.go.kr/english/selectBbsNttView.do?key=594&bbsNo=169&nttNo=12758&searchCtgry=&searchCnd=all&searchKrwd=&pageIndex=10&pageUnit=10&integrDeptCode=

1.2.2. Боротьба з реалізацією компонентів рідин для електронних сигарет окремо

Наслідками заборон продукції вейпінгу, диференціації ставок акцизу на е-рідини залежно від вмісту нікотину та просто бажання несумлінних гравців ринку «зекономити» на податках у країнах ЄС нерідко є продаж компонентів таких рідин окремо. Продавці підміняють поняття та маніпулюють законодавчими нормами, вдаючи, що реалізують пропіленгліколь, гліцерин та харчові ароматизатори не для вейпів, а покупці їх використовують на свій розсуд. Реагуючи на це, уряди країн усувають такі «прогалини».

Зокрема, як згадувалося у підрозділі 1.1.3, така схема зловживань набула значного поширення в ***Латвії***. До 2021 р. у країні застосовувалася двокомпонентна система акцизного оподаткування за ставками 0,01 євро / 1 мл е-рідини і 0,005 євро / 1 мг нікотину. Це спровокувало масові порушення із нікотиновою сировиною: у спеціалізованих та інших магазинах продавалися окремо ємності для рідини, ароматизатори, рослинний гліцерин та пропіленгліколь під виглядом «технічних речовин» або «косметичних засобів» (без акцизу) й нікотиновий бустрер. Відповідно, акциз сплачувався лише з крихітного об'єму нікотинової бази, а не з усієї е-рідини.

Зважаючи на такі зміни на ринку, Латвія з 2021 р. *відмовилася від додаткового оподаткування нікотину*, а також ***внесла до підакцизних товарів поруч із рідиною для електронних сигарет її компоненти***, передбачивши відповідні правила адміністрування акцизу.

У Законі про акцизний податок Латвії тепер є норма, згідно з якою «інгредієнти для приготування рідини, що використовується в електронних пристроях для куріння (*пропіленгліколь, ароматичні компоненти*[33]*, рослинний гліцерин, нікотинові екстракти та інші речовини*), що використовуються для приготування рідини до електронних пристроїв для куріння, підлягають оподаткуванню». Зазначені інгредієнти обов'язково мають бути марковані марками акцизного податку[34].

Фактично це означає, що у Латвії будь-яка рідка суміш, призначена для споживання в електронній сигареті, має продаватися з марками акцизного податку, а ***наявність таких речовин без акцизних марок у точках продажу є свідченням порушення податкового законодавства.***

Після зазначених змін поширеність «самозамісів» е-рідин у Латвії зменшилася. Утім, ситуація знову загострилася в 2025 р., коли у країні набрала чинності заборона на смаки, відмінні від тютюнового, у рідинах для е-сигарет. Ця

[33] **З 1 січня 2025 р. дозволено для споживання та оподатковуються акцизом лише смак тютюну.**

[34] On Excise Duties. LEGAL ACTS OF THE REPUBLIC OF LATVIA. URL: https://likumi.lv/ta/en/en/id/81066

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

заборона спричинила нові зловживання: виробники продукції вейпінгу реалізувати на АЗС, у «нетютюнових» магазинах та деяких мережах супермаркетів «харчові ароматизатори», які можна додавати не лише до багаторазових пристроїв, а й до одноразових електронних сигарет із отвором. На упаковках продукції та сайтах виробників не вказано таке призначення, але споживачі е-сигарет знають, як ці товари використовувати, завдяки розповідям інфлюенсерів. Держава шукає рішення зазначеної проблеми[35].

У ***Бельгії*** законодавство стосовно оподаткування е-рідин із 2024 р. охоплює речовини, які використовуються для «самозамісів». Вживаються формулювання *«змішай сам» (mix-your-own), «зроби сам» (do it yourself)* або *«струси та вейпуй» (shake-and-vape)*. Компоненти для приготування таких рідин (основа рідини – пропіленгліколь та гліцерин; бустери та ароматизатори – концентровані або ні), підпадають під законодавче регулювання, якщо вони використовуються в е-сигаретах. Натомість законом не охоплено ароматизатори, що продаються в продуктових магазинах[36].

Схожа практика запобігання зловживанням із інгредієнтами е-рідин напрацьована також у ***Польщі***, де гліцеринові або гліколеві (пропіленгліколеві) розчини почали продаватися окремо як «наповнювачі для камінів або освіжувачів повітря», але використовуватися для «самозамісу» е-рідини. З огляду на це, країна запровадила зміни, згідно з якими всі складові для виготовлення рідин для вейпів підлягають акцизному оподаткуванню[37].

У Роз'ясненні Міністерства фінансів Польщі[38] щодо цього питання вказується на те, що *будь-який розчин, природа, склад і властивості якого вказують на те, що він призначений для електронних сигарет,* ***підлягає оподаткуванню акцизом та маркуванню марками акцизного податку***.

З 1 січня 2023 р., згідно зі ст. 2, частини 1, пункту 35 *Закону про акцизний податок* Польщі, ***рідиною для електронних сигарет*** є «розчин, що призначений для використання в електронних сигаретах, як з нікотином, так і без нього, *включаючи основу для цього розчину, що містить гліколь або гліцерин*; розчин вважається призначеним для використання в електронних сигаретах під час їх використання або якщо через склад та його фізико-хімічні властивості може

---

[35] Заборона ароматизаторів для е-сигарет: закон є – де контроль? LSM. 13.02.2026. URL: https://rus.lsm.lv/statja/novosti/analitika/13.02.2026-zapret-aromatizatorov-dlya-e-sigaret-zakon-est-gde-kontrol.a634467/

[36] Belgium introduces e-liquid excise duty to adapt to evolving tobacco market. URL: https://ecigintelligence.com/belgium-introduces-e-liquid-excise-duty-to-adapt-to-evolving-tobacco-market/

[37] Excise duty imposed on modern cigarette substitutes in Poland. URL: https://www.kg-legal.eu/info/it-new-technologies-media-and-communication-technology-law/excise-duty-imposed-on-modern-cigarette-substitutes-in-poland/

[38] I N T E R P R E T A C J A O G Ó L N A N R D A G 1.810. 1.2024 M I N I S T R A F I N A N S Ó W z dnia 21 czerwca 2024 r. w sprawie prawidłowego kwalifikowania dla celów podatku akcyzowego glikolu propylenowego i gliceryny. URL: https://podatki-arch.mf.gov.pl/media/9995/interpretacja-og%C3%B3lna-dotycz%C4%85ca-definicji-p%C5%82ynu-do-papieros%C3%B3w-elektronicznych.pdf

бутив використаний в електронних сигаретах, *незалежно від того, де він продається або пропонується на продаж*».

Отже, підакцизним товаром – рідиною для електронних сигарет – вважається будь-яка продукція у формі розчину, що призначена для використання в е-сигаретах (відразу або після змішування з іншим речовинами). У разі продажу такої продукції виникає зобов'язання щодо сплати акцизу і нанесення на неї марок акцизного податку.

Міністерство фінансів Польщі чітко аргументує, чому було обрано саме такі формулювання визначення підакцизного товару, та з посиланням на близько десяток судових рішень обґрунтовує (для однозначного тлумачення законодавства), що *призначенням для споживання в електронній сигареті* є продаж (наявність) гліцеринових та гліколевих розчинів ***у спеціалізованих магазинах, які реалізують тютюнові вироби та їх замінники, або в інших торгових точках, якщо на упаковці вказано таке використання***[39].

Зазначені зміни запроваджено з метою усунення можливостей обходити закон і забезпечення справедливого оподаткування компонентів рідин для вейпів, що продаються окремо.

Згадаємо також про запровадження із 1 жовтня 2026 р. акцизу на рідини для електронних сигарет у ***Великій Британії***. Ця колишня країна ЄС, взявши до уваги досвід зловживань у відповідній сфері на території Європи, передбачила ***оподаткування пропіленгліколю, харчового гліцерину й ароматизаторів як інгредієнтів, які можуть бути використані для самостійного приготування рідини споживачем***. Розмір зазначеного акцизу – 2,2 фунтів стерлінгів / 10 мл (для всіх типів рідин)[40].

Описаний європейський досвід навряд чи буде найкращим рішенням для України в умовах дії заборони на нетютюнові смаки в е-сигаретах (*заборонені речовини не можна віднести до підакцизних товарів*).

---

[39] I N T E R P R E T A C J A O G Ó L N A N R D A G 1.810. 1.2024 M I N I S T R A F I N A N S Ó W z dnia 21 czerwca 2024 r. w sprawie prawidłowego kwalifikowania dla celów podatku akcyzowego glikolu propylenowego i gliceryny. URL: https://podatki-arch.mf.gov.pl/media/9995/interpretacja-og%C3%B3lna-dotycz%C4%85ca-definicji-p%C5%82ynu-do-papieros%C3%B3w-elektronicznych.pdf

[40] Prepare for Vaping Products Duty and the Vaping Duty Stamps Scheme. GOV.UK. 12.09.2025. URL: https://www.gov.uk/government/publications/preparing-for-vaping-products-duty-and-the-vaping-duty-stamps-scheme/prepare-for-vaping-products-duty-and-the-vaping-duty-stamps-scheme

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

2. Особливості нелегального ринку рідин для електронних сигарет в Україні

Нелегальний ринок рідин для вейпів в Україні багато в чому схожий на відповідні ринки у країнах ЄС та світу, але водночас має свої специфічні риси, які зумовлені національним контекстом та законодавчими рішеннями у сфері регулювання виробництва та обігу такої продукції (у т. ч. її акцизного оподаткування), які ухвалювалися.

2.1. Історична довідка

Ринок електронних сигарет і рідин для них в Україні почав розвиватися ще з початку 2010-х рр. У 2019 р., враховуючи показники поширеності споживання е-сигарет та середньозваженої ціни на такі вироби, ринок продукції вейпінгу у вартісному еквіваленті становив близько 9 млрд грн[41]. Відсутність державного регулювання та акцизного оподаткування е-рідин в Україні сприяли стрімкому зростанню обсягів реалізації такої продукції.

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» від 16.01.2020 р. № 466-IX, ***з 1 січня 2021 р. до переліку підакцизних товарів включено рідини, що використовуються в електронних сигаретах****, і встановлено ставку акцизного податку для них у розмірі 3000 грн за 1 л*[42]. Також було передбачено, що торгівля такими нікотиновмісними виробами може здійснюватися лише за наявності відповідних ліцензій. Запровадження оподаткування е-рідин могло позначитися на тінізації цього ринку. Результати дослідження *Федерації роботодавців України* засвідчують, що *в 2021 р.* значна частка рідин для е-сигарет, як у ЄС, мала нелегальне походження, а більшість продукції вейпінгу потрапляла на ринок *контрабандними каналами*[43].

Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо запровадження диференційованої рентної плати за видобування газу природного» 15.03.2022 р. № 2139-IX *із 1 січня 2023 р. було підвищено ставку акцизного податку на рідини для е-сигарет до 10000 грн за 1 л*. Збільшення податкового навантаження в 3,3 раза створило додаткові цінові переваги для нелегальних операторів ринку, але не мало значного впливу на рівень вейпової «тіні», який ще раніше набув загрозливих

[41] Податкове регулювання ринку тютюнових виробів в умовах його трансформації [Коротун В. І., Кощук Т. В., Новицька Н. В., Хлєбнікова І. І.] / за заг. ред. Кощук Т. В. Ірпінь–Хмельницький, 2020. 132 с.
[42] Рідини, що використовуються в електронних сигаретах, з 01.01.2021 р. – підакцизний товар. URL: https://dp.tax.gov.ua/media-ark/local-news/print-442769.html
[43] Оцінка обсягу легального і нелегального ринків рідин для електронних сигарет та надходжень акцизу від цієї продукції в Україні. ФРУ. 2021. URL: https://fru.ua/images/doc/analitics/2021/e-smoke_2021-web.pdf

масштабів. За нашими оцінками, *у 1-ому півріччі 2023 р. частка нелегального ринку рідин для вейпів становила* **76%**[44].

З 11 липня 2023 р. в Україні діє заборона на виробництво та імпорт, а з ***11 липня 2024 р. – повна заборона на продаж рідин для е-сигарет зі смаками, відмінними від тютюнового***. Зазначені обмеження були запроваджені Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо охорони здоров'я населення від шкідливого впливу тютюну» від 16.12.2021 р. № 1978-IX для зникнення ароматизованої продукції з ринку. Але, всупереч цим очікуванням, наслідками заборон стали **масштабна тінізація ринку е-рідин із дедалі більшими втратами доходів бюджету та відсутність державного контролю за дотриманням стандартів якості відповідної продукції.**

У 2-ому півріччі 2023 р. ринок вейпів і рідин для них став майже повністю нелегальним, частка «тіні» сягнула **99%**. Втрати акцизу від нелегального ринку е-рідин наблизилися до позначки 4 млрд грн. У 2023 р. в Україні ще *не набули активного розвитку власні виробництва продукції вейпінгу*. Лише близько 2% від усього обсягу реалізованих марок акцизного податку на рідини для е-сигарет були для рідин, що виготовлялися в Україні. Отже, *переважна більшість такої продукції імпортувалася*[45].

У 2024 р. завдяки зусиллям профільного комітету парламенту та органів державного контролю вдалося *знизити частку нелегалу до* **92,3%**, але втрати податкових надходжень зросли до 7,6 млрд грн. Однією із тенденцій розвитку ринку продукції вейпінгу стало *значне зменшення обсягів реалізації марок акцизного податку на імпортовані е-рідини*; у січні-вересні 2025 р. не було придбано жодної марки для таких рідин взагалі[46].

Далі відбувся перехід до акцизного податку в євро – з 25 березня 2025 р. його ставку на е-рідини встановлено на рівні 300 євро за 1 л, що на той час складало майже 13000 грн за 1 л.

Тіньовий ринок ігнорує законодавчо встановлені вимоги (у т. ч. до вмісту нікотину в е-рідинах та ємностей для них). На ринку є вейпи, які у понад 10 разів перевищують дозволений об'єм резервуара, рідини в них мають нетютюнові смаки, а кількість затяжок – сягає 40 тис. Е-сигарета, яка відповідає затвердженим стандартам, розрахована на близько 600 затяжок (додаток А).

---

[44] Нелегальна торгівля рідинами для електронних сигарет: передумови, тенденції, заходи протидії.. Кощук Т., Пасічний М. / за загальною редакцією Т. Кощук, Growford Institute, К: 2024. 52 с. URL: https://www.growford.org.ua/research/nelegalna-torgivlya-ridynamy-dlya-elektronnyh-sygaret-peredumovy-tendentsiyi-zahody-protydiyi/

[45] Нелегальна торгівля рідинами для електронних сигарет: передумови, тенденції, заходи протидії.. Кощук Т., Пасічний М. / за загальною редакцією Т. Кощук, Growford Institute, К: 2024. 52 с. URL: https://www.growford.org.ua/research/nelegalna-torgivlya-ridynamy-dlya-elektronnyh-sygaret-peredumovy-tendentsiyi-zahody-protydiyi/

[46] Нелегальна торгівля рідинами для електронних сигарет: UPDATES. Кощук Т., Пасічний М. / за загальною редакцією Т. Кощук, Growford Institute, К: 2025. 58 с. URL: https://www.growford.org.ua/research/nelegalna-torgivlya-ridynamy-dlya-elektronnyh-sygaret-updates/

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

2.2. Споживання продукції вейпінгу та її походження

З'ясуємо, як сьогодні розвивається ринок рідин для електронних сигарет в Україні, особливо його нелегальний сегмент, і що створює для цього передумови. Не менш важливо розуміти, як такий розвиток впливає на структуру споживання тютюнових і нікотиновмісних виробів та які фіскальні ризики це породжує найближчим часом та в перспективі.

2.2.1. Обсяг ринку рідин для вейпів

Оцінювання ***обсягів споживання е-рідин*** в Україні суттєво ускладнене з огляду на брак достовірної статистичної інформації. Можна лише доволі приблизно розрахувати розмір ринку е-рідин (що охоплюватиме легальну та нелегальну складові), спираючись на дані щодо поширеності їх споживання серед повнолітніх осіб, кількості населення в Україні та норму споживання цієї продукції на щоденній основі. Але щодо використання кожного зі згаданих показників є низка застережень.

В Україні зростає поширеність споживання електронних сигарет, а разом із нею – їх ринок. Згідно з оцінками *Київського міжнародного інституту соціології* (далі – *КМІС)*, якщо у жовтні 2024 р. електронні сигарети використовували **4,3%** *дорослого населення*[47], в лютому-березні 2025 р. – 5,2%, то в листопаді-грудні 2025 р. – **6,6%.** Для порівняння: традиційні сигарети наприкінці 2025 р. курили 22,9% повнолітніх українців[48].

Схоже співвідношення поширеності вживання сигарет і вейпів зафіксоване у всеукраїнському опитуванні щодо споживання нікотиновмісних виробів *Центу Разумкова*[49]. За його результатами, у грудні 2025 р. серед повнолітніх осіб, які регулярно вживають будь-які вироби із тютюном або нікотином, 72,6% обирали традиційні сигарети, а 14,3% – е-сигарети.

Зазначені дані можуть мати певну похибку. Оскільки в Україні немає відомостей про статево-вікову структуру населення після початку повномасштабної війни, до репрезентативності будь-яких соцопитувань потрібно ставитися дуже обережно[50].

---

[47] Вживання тютюнових і нікотиновмісних виробів: лютий-березень 2025 року. КМІС. Аналітичний звіт. URL: https://center-life.org/wp-content/uploads/2025/05/Zvit-Spozhyvannia-tiutiunovykh-ta-nikotynovykh-vyrobiv-v-Ukrai-ni-2025.pdf

[48] Вживання тютюнових та нікотинових виробів: досвід та ставлення. Листопад-грудень 2025 року. КМІС. Аналітичний Звіт. URL: https://www.kiis.com.ua/materials/pr/20260326_t/Zvit.-Vzhyvannia-tiutiunu-ta-nikotynu-v-Ukraini-hruden-2025.pdf

[49] Результати всеукраїнського опитування щодо споживання нікотиновмісних виробів (грудень 2025 р.). Центр Разумкова. URL: https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/rezultaty-vseukrainskogo-opytuvannia-shchodo-spozhyvannia-nikotynovmisnykh-vyrobiv-gruden-2025r

[50] До результатів опитувань в Україні потрібно ставитись обережно – Лібанова. Главком. 29.01.2024. URL: https://glavcom.ua/country/society/do-rezultativ-opituvan-v-ukrajini-potribno-stavitis-oberezhno-libanova-983123.html

У дослідженні *Всесвітньої організації охорони здоров'я*[51] йдеться про те, що в Україні *20% молодих людей 18–29 років використовують е-сигарети*. Це означає, ***що з кожним наступним роком вейпи можуть набувати більшого поширення, заміщуючи споживання традиційних сигарет***.

На сьогодні є лише приблизні оцінки кількості населення, яке проживає на підконтрольних Україні територіях. Згідно з ними, фіксувалося зменшення чисельності населення до 28–29 млн на літо 2026 р.[52]. Для наших розрахунків скористаємося усередненим показником – 28,5 млн осіб. Статистика повнолітніх взагалі не наводиться. Для спрощення вважаємо, що частка таких громадян складає близько 75%. Відповідно, можна лише із певними припущеннями порахувати, що в 2026 р. кількість осіб у віці 18 років та старших, серед яких були споживачі е-рідин, становить 21,38 млн осіб.

Крім того, в Україні часто можна спостерігати, коли е-сигарети використовують неповнолітні. За даними Глобального опитування молоді щодо тютюну[53], в 2023 р. *19,6% учнів у віці 13–15 років були споживачами електронних сигарет*. Інформації щодо популярності вейпів серед інших вікових категорій неповнолітніх немає. Але навіть цього достатньо для розуміння, що фактично користувачів е-сигарет в Україні більше, що збільшує розрахований у підрозділі 2.2.2.3 рівень «тіні».

Оцінок норми споживання рідин для електронних сигарет на щоденній основі в Україні донедавна не було. Раніше ми користувалися міжнародними даними про те, що пересічний вейпер вживає 1 мл рідини на день[54]. Без урахування того, що інші споживачі вживають їх періодично. Але у дослідженні ринку електронних сигарет в Україні в 2026 р. компанії *Kantar* зазначається, що середній обсяг споживання е-рідини складає 1,7 мл на день[55]. Таке збільшення обсягів вживання рідин для вейпів є можливим, враховуючи їх високу цінову доступність, про що йдеться в підрозділі 2.3.

Зважаючи на описані обставини, можемо *оцінити* ***загальний обсяг споживання*** *(легальних і нелегальних) рідин для електронних сигарет в Україні* ***в***

---

[51] В Україні населення скоротилося до 28–29 млн, – Аксьонова. Громадське радіо. 23.07.2026. URL: https://hromadske.radio/news/2026/07/23/v-ukraini-naselennia-skorotylosia-do-28-29-mln-aksonova

[52] Скільки людей проживає в Україні і скільки залишиться після війни: дані демографа. Факти. 01.04.2025. URL: https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20250401-skilky-lyudej-prozhyvaye-v-ukrayini-i-skilky-zalyshytsya-pislya-vijny-dani-demografa/

[53] Глобальне опитування молоді щодо тютюну. Інформаційний бюлетень Україна 2023 рік. Всесвітня організація охорони здоров'я, 2025. URL: https://www.who.int/ukraine/uk/publications/m/item/gyts-global-youth-tobacco-survey-fact-sheet-ukraine-2023

[54] Success rates with nicotine personal vaporizers: A prospective 6-month pilot study of smokers not intending to quit. November 2014. BMC Public Health 14(1):1159. URL: https://www.researchgate.net/publication/268039814_Success_rates_with_nicotine_personal_vaporizers_A_prospective_6-month_pilot_study_of_smokers_not_intending_to_quit

[55] Огляд ринку електронних сигарет. 21.08.2026. URL: https://www.kantar.com/ua/inspiration/ait/electronic-cigarettes-market-study-in-ukraine-2026

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

2026 р. *на рівні близько* ***876,7 тис л.*** Деталізовані розрахунки та їх результати подано в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Розрахунки загального обсягу споживання е-рідин в Україні в 2026 р.*

Показники та/або їх розрахунок	**Значення показника**
Чисельність населення у віці 18 років і старше, тис осіб	21375
Поширеність вживання е-рідин, %	6,6
Кількість споживачів е-рідин, тис осіб (21375*0,066)	1410,75
Норма вживання е-рідин на щоденній основі, мл	1,7
Річний обсяг споживання е-рідин однією особою, л (0,0017*365)	0,621
Загальний обсяг споживання е-рідин у рік, тис л (1411,7*0,621)	**876,7**

* Без урахування вживання е-рідин неповнолітніми.

Джерело: складено авторами за даними *КМІС* та експертних оцінок.

Оскільки поширеність вживання електронних сигарет на початку 2025 р. складала 5,2%, *обсяг ринку е-рідин мунулоріч був принаймні на 25% меншим*. Це можна вважати свідченням зростання популярності вейпів, попри заборону рідин зі смаками, відмінними від тютюнового.

Динамічне зростання обсягів споживання рідин для електронних сигарет в Україні є особливо небезпечним з огляду на те, що переважна частина їх ринку перебуває у «тіні».

2.2.2. Рівень та структура нелегальної торгівлі рідинами для електронних сигарет

Оцінок частки нелегального ринку рідин для е-сигарет в Україні, аналізу його структури та особливостей донедавна також не було. Проте сьогодні інформацію про це можна отримати з кількох джерел.

2.2.2.1. Дані *Euromonitor International*

Почнемо із міжнародних порівнянь. Згідно зі звітом *Euromonitor International*[56], середній показник тіньового ринку е-сигарет у *країнах Східної Європи* складає *68%* від його загального обсягу. Водночас ***нелегальний ринок вейпів в Україні*** демонструє рекордні показники, його частка становить **96,59%**. Наша країна посідає друге місце у світі за цим індикатором після *Ізраїлю*, де тіньовий сегмент сягає 98,51%. Перелік країн із найвищою часткою споживання нелегальних вейпів представлено в табл. 2.2.

[56] *Euromonitor International* (2026). The World Market for Nicotine. URL: https://www.euromonitor.com/the-world-market-for-nicotine/report

Таблиця 2.2

Світовий антирейтинг країн за показником частки нелегального ринку електронних сигарет

Рейтинг	Країна	Частка нелегального ринку, %
1	Ізраїль	98,51
2	*Україна*	*96,59*
3	Об'єднані Арабські Емірати	95,55
4	Китай	95,09
5	Панама	94,70

Джерело: складено авторами за даними *Euromonitor International*

Причини тотальної тінізації відповідних ринків є достатньо схожими для усіх представлених країн, є лише окремі відмінності щодо повної або часткової заборони вейпів, дієвості контролю тощо. Керівник напряму нікотиновмісних виробів *Euromonitor International Ервін Енрікес* зазначає, що основними драйверами зростання тіньового сегменту ринку е-сигарет є: надмірне регулювання цього ринку і встановлення жорстких вимог до виготовлення та імпорту нікотиновмісних виробів; недостатня дієвість державного контролю за дотриманням прийнятого законодавства; суттєва диференціація ціни легальних та нелегальних виробів, з огляду на що споживачі обирають доступніші е-сигарети[57]. *В Україні* основною проблемою стала *повна заборона нетютюнових смаків у рідинах для електронних сигарет в умовах слабкої інституційної спроможності здійснення контролю за її виконанням*. Це спрямувало дедалі більший попит вейперів у нелегальні ланцюжки постачання – контрабанду і виробництво контрафактної продукції.

У згаданому вище звіті окрему увагу приділено питанню швидкого зростання популярності одноразових електронних сигарет. Це спричинило розширення частки нелегального ринку такої продукції. *У світі близько 89% одноразових вейпів є нелегальними*. Не є винятком також Україна, де майже всі одноразові е-сигарети реалізуються незаконно. Більше деталей про структуру українського ринку вейпів наведено в наступному підрозділі.

2.2.2.2. Висновки дослідження *Kantar*

За результатами опитування, яке провела компанія *Kantar* у *квітні-травні 2026 р.*[58], ***рівень нелегальної торгівлі рідинами для електронних сигарет***

[57] Over 75% of global e-vapour volume is driven by illicit market. URL: https://www.euromonitor.com/news-room/press-releases/august-2025/over-75-of-global-e-vapour-volume-is-driven-by-illicit-market
[58] Огляд ринку електронних сигарет. 21.08.2026. URL: https://www.kantar.com/ua/inspiration/ait/electronic-cigarettes-market-study-in-ukraine-2026

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

***в Україні складає* 93,3%** *та лише 4,0% продукції за всіма ознаками відповідають вимогам законодавства*[59]. Вибірка респондентів була сформована на базі 600 інтерв'ю серед регулярних користувачів е-сигарет, які використовують їх принаймні один раз на тиждень і проживають в Україні.

У попередньому дослідженні *Kantar* за даними липня-серпня 2025 р. частка нелегального ринку вейпів була оцінена на рівні 93,6%[60]. ***Ситуація*** *у відповідній сфері є* ***стабільно критичною***.

В 2026 р. респонденти, вказуючи тип систем е-сигарет, які вони використовують, мали можливість обрати кілька варіантів. Їх відповіді розподілилися так: 42% опитаних надають перевагу вейпам зі змінними багаторазовими картриджами, 39% – одноразовим е-сигаретам, 21% – вейпам із вбудованим заправним резервуаром, 18% – е-сигаретам зі змінними одноразовими картриджами. Це рейтинг популярності пристроїв.

Якщо розглянути структуру ринку е-сигарет, перевівши суму зазначених показників опитування на 100%, то: *вейпи зі змінними багаторазовими картриджами* формують ***35% ринку*** (в 2025 р. було 39%), *одноразові е-сигарети –* ***32,5%*** (попередній показник – 28%), *вейпи із вбудованим заправним резервуаром –* ***17,5%*** (минулоріч – 18%), *е-сигарети зі змінними одноразовими картриджами –* ***15%*** (показник не змінився).

Заборонені ароматизовані рідини є найбільш популярною продукцією, *яка охоплює левову частку ринку*. Це є ще одним підтвердженням того, що заборона не працює. Одноразові е-сигарети, які майже всі з рідинами зі смаками, відмінними від тютюнового, є *на 99% нелегальними*[61].

Одноразові електронні сигарети і вейпи із одноразовими картриджами потрапляють до України контрабандою із заправленою в них рідиною. Це **43–47,5%** від ємності ринку (залежно від року, в якому проводилося опитування). Натомість **52,5–57%** ***рідин*** *для інших е-сигарет* ***нелегально виготовляються в Україні*** *або, у меншій кількості, незаконно постачаються з-за кордону*. Відповідні схеми зловживань мають бути у фокусі постійної уваги органів контролю та правоохоронців.

Домінантна частка девайсів вейпів належить відомим китайським брендам. Водночас більшість *рідин для електронних сигарет* виготовляються ***українськими виробниками***. Згідно із даними *Kantar*, найбільш популярними брендами е-рідин є *Chaser, Liquid Lab, Octobar*[62].

---

[59] Щодо 2,7% зразків неможливо встановити легальність походження.
[60] Дослідження ринку електронних сигарет в Україні. 02.10.2025. URL: https://www.kantar.com/ua/inspiration/ait/electronic-cigarettes-market-study-in-ukraine
[61] Дослідження ринку електронних сигарет в Україні. 02.10.2025. URL: https://www.kantar.com/ua/inspiration/ait/electronic-cigarettes-market-study-in-ukraine
[62] Огляд ринку електронних сигарет. 21.08.2026. URL: https://www.kantar.com/ua/inspiration/ait/electronic-cigarettes-market-study-in-ukraine-2026

*Близько **25%** продукції вейпінгу реалізується онлайн – через різноманітні месенджери і мережу Інтернет*. Ця особливість вказує на суттєву відмінність у структурі реалізації порівняно з традиційними сигаретами. Тому важливим є *посилення дієвості моніторингу сайтів через які реалізуються рідини, що використовуються в е-сигаретах* (підрозділ 3.3).

2.2.2.3. Експертні оцінки

Наше оцінювання розміру нелегального ринку е-рідин базується на порівнянні загального обсягу їх споживання з ємністю легального ринку цієї продукції. Даних щодо ***обсягу легального ринку рідин для електронних сигарет*** в Україні немає. Висновки про їх легальне споживання можна зробити на основі даних Державної податкової служби України (далі – ДПС) про обсяги реалізації марок акцизного податку. Але ускладненням для розрахунків є те, що немає стандартної ємкості резервуара, на який наноситься одна марка. Вивчивши пропозиції вейпшопів та взявши до уваги кількість реалізованих марок у січні-липні 2026 р., припускаємо, що за рік буде легально спожито 35,1 тис л вироблених в Україні та імпортованих рідин для е-сигарет.

Отже, *розмір **легального ринку е-рідин у 2026 р.** можна приблизно оцінити на рівні **35,1 тис л***.

Частка нелегального ринку рідин для електронних сигарет в Україні в 2026 р. розраховується так: 100% - (35,1:876,7)*100% = 96,0%. Тобто, рівень нелегальної торгівлі е-рідинами *в середньому за рік* – ***96,0%.***

Звернемо увагу на те, що наші оцінки майже не відрізняються від даних *Euromonitor International* та *Kantar,* які наводилися вище.

Розглянемо іншу характеристику розвитку ринку е-рідин в Україні – динаміку імпорту нікотинових солей, які є сировиною для виробництва рідин. За інформацією Державної митної служби України (далі – ДМС), у січні-червні 2026 р. в Україну було ***імпортовано*** *1000,2 кг нікотину* та *1319,0 кг нікотинбензоату* (разом – *2319,2* кг). У перерахунку на річний обсяг отримуємо сумарний показник імпорту *4638,4 кг*. З такого обсягу сировини можна виготовити ***231,9 тис л*** нікотиновмісної рідини (із концентрацією нікотину 20 мг / мл, що є максимально допустимою в ЄС та Україні).

В Україну контрабандою ввозилися одноразові е-сигарети та вейпи з одноразовими картриджами (за даними *Kantar*, в 2026 р. разом – це 47,5% ринку або *416,4 тис л* рідини), готові е-рідини, нікотин та нікотинбензоат. Облік цих постачань ДМС зі зрозумілих причин не веде.

Виходять цікаві порівняння. Очікується, що в 2026 р. акцизний податок буде сплачено із 35,1 тис л рідин для вейпів, але фактично можна виготовити

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

лише з легально імпортованої нікотинової сировини 231,9 тис л готових рідин (в 6,6 разу більше), а загальний обсяг ринку е-рідин – це 876,7 тис л. Для чого тоді такі обсяги нікотинових солей імпортувати? Це крім їх контрабанди, оскільки попит на виготовлену в Україні продукцію вейпінгу лише приблизно наполовину покривається за рахунок офіційного імпорту солей. ***Яка продукція з нікотину та нікотинбензоату фактично виготовляється? Готова до споживання рідина для електронних сигарет*?**

На користь припущення про збільшення обсягів контрабанди нікотинових солей може свідчити, зокрема, те, що в 2023 р. їх імпортовано 3085,2 кг, в 2024 р. – 4050,2 кг, а в 2025 р. (в умовах значного зростання поширеності споживання е-сигарет) – лише 3829,1 кг.

Висновки очевидні: **маємо тотальну вейпову «тінь»** і потрібні нагальні рішення, щоб із нею боротися.

2.2.3. Фіскальні наслідки тінізації ринку

Те, що майже всі вейпери в Україні вживають нелегальні електронні сигарети, негативно позначається на наповненні державної скарбниці. Зокрема, в 2025 р. до державного бюджету надійшло *122,5 млрд грн* акцизного податку із тютюнових виробів та рідин для електронних сигарет[63]; саме ***від е-рідин,*** *за нашими оцінками,* ***– менше 0,5 млрд грн або менше 1% від загального обсягу цих надходжень***. Це різко контрастує із поширеністю вживання вейпів, яка на початку 2025 р. становила 5,2% (споживачів серед дорослого населення), а наприкінці – 6,6% (підрозділ 2.2.1).

У січні-липні 2026 р. в Україні було реалізовано 2564,7 тис шт марок акцизного податку для вироблених в Україні та імпортованих рідин для е-сигарет, що на 74,2% більше відповідного показника 2025 р. (1471,9 тис шт). Утім, пов'язаний із цим приріст доходів бюджету (від 4,0% легального ринку е-рідин) є «краплею в морі» порівняно із втратами податків від нелегального ринку такої продукції, які зросли набагато більше.

Ставка акцизного податку на е-рідини в Україні з 25 березня 2025 р. становить 300 євро / 1 л, але, зважаючи на зміну валютного курсу євро до гривні, її розмір у національній валюті зростає. У 1-му півріччі 2026 р. ця ставка складала 14695,68 грн / 1 л, в 2-му півріччі – 14938,41 грн / 1 л.

Частка 96,0% від загального обсягу споживання рідин для е-сигарет, які є нелегальними, – це 841,6 тис л (876,7*0,96). Із такого обсягу рідин ***у 2026 р. до бюджету не надійде близько 12,51 млрд грн акцизного податку***.

---

[63] Open budget. Доходи бюджету в розрізі бюджетної класифікації. 2018-2026 рр. Міністерство фінансів України. URL: https://openbudget.gov.ua/national-budget/incomes

Крім того, нелегальна торгівля продукцією вейпінгу призводить до втрат ПДВ та роздрібного акцизу. З огляду на середню ціну реалізованого без податків набору рідин для «самозамісу» ємністю 30 мл (350 грн)[64], можна припустити, що в 2026 р. держава ***недоотримає щонайменше 4,47 млрд грн ПДВ*** та ***1,34 млрд грн роздрібного акцизу***.

Отже, **всього** втрат податкових надходжень від нелегально ринку е-рідин у 2026 р. – **щонайменше 18,32 млрд грн.**

Близько 17 млрд грн могли надійти до державного бюджету для фінансування видатків на безпеку та оборону, а 1,34 млрд грн (роздрібний акциз) – до бюджетів органів місцевого самоврядування.

Також можна порахувати, у скільки вантажних сорокафутових контейнерів можна помістити весь річний обсяг нелегальних е-рідин, які споживаються в Україні. 841,6 тис л – це близько 850 м³. Отже, ***13 контейнерів*** (стандартний внутрішній об'єм – 68 м³) достатньо, щоб забезпечити попит на рік. Це є ілюстрацію легкості транспортування е-рідин (рис. 2.1).

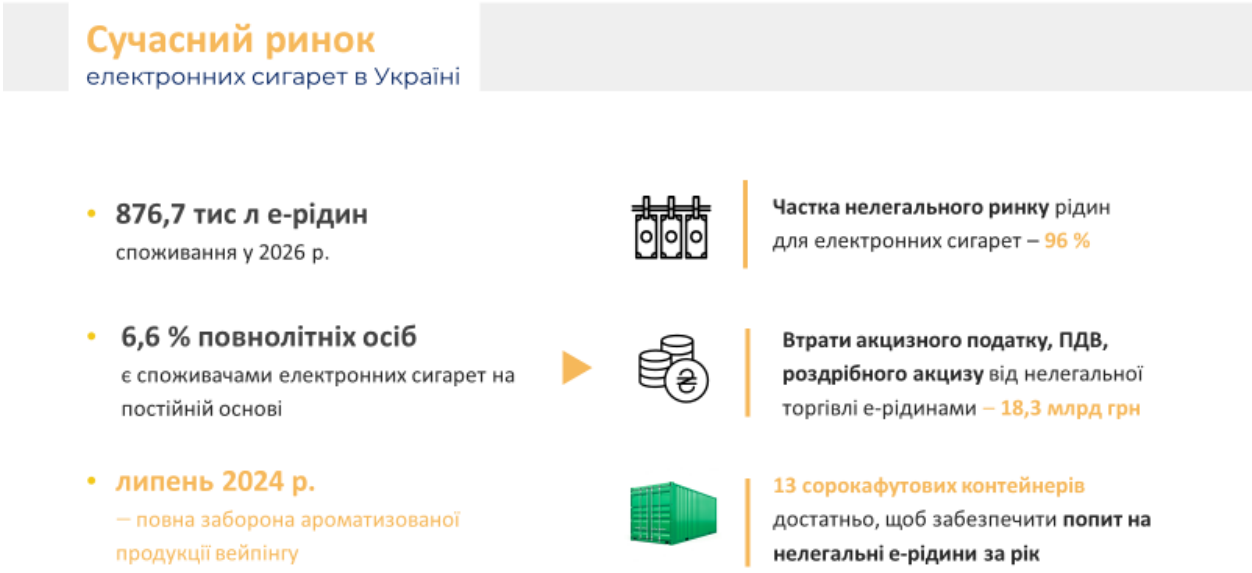

Рис. 2.1. Характеристики ринку е-сигарет в Україні

Втрати податків від нелегальних е-рідин необхідно додати до втрат бюджету від споживання нелегальних сигарет, які, за даними *Kantar,* у 2026 р. (в умовах середньорічної частки нелегального ринку 19,7%) оцінюються на рівні

[64] У ціні такого набору або немає акцизного податку взагалі, або він сплачений з незначної частини загального об'єму готової рідини – компонента з нікотином. Крім того, «самозаміси» найчастіше продають мережі з фізичних осіб – підприємців, які зареєстровані платниками єдиного податку і переважно не є платниками ПДВ та не сплачують роздрібний акциз. Особливо «безподатковою» є онлайн торгівля такими товарами.

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

36,4 млрд грн[65]. Адже замість ароматизованих нелегальних вейпів, якщо би їх не було у продажу, могли споживатися легальні електронні або традиційні сигарети тощо. Лише незначна частка осіб, які вживають тютюнові вироби та їх альтернативи, можуть відмовитися від цієї звички.

Поширеність вживання вейпів в Україні вже є вищою, ніж у середньому в ЄС (3,0%, підрозділ 1.1.1), та *стрімко зростає*, що створює значні фіскальні ризики в умовах майже повної тінізації відповідного ринку.

Якщо не запровадити дієвих заходів протидії нелегальній торгівлі рідинами для е-сигарет, то на кінець 2026 р. поширеність їх споживання в Україні може збільшитися до 8,5%, а на кінець 2027 р. – до 10,0%. Це означає, що вже ***в 2027 р.*** втрати податків від нелегального ринку е-рідин від можуть збільшитися до щонайменше **23,5 млрд грн**, а в 2028 р. – майже «наздогнати» відповідний показник для нелегальних сигарет.

Заміна споживання традиційних сигарет**, які наразі займають найбільшу частку на ринку тютюнових та нікотиновмісних виробів і для яких встановлена найвища ставка акцизу, **нелегальними вейпами призводитиме до дедалі більших втрат доходів бюджету в майбутньому.

2.3. Найбільш поширені зловживання

Типові порушення на етапах виробництва продукції вейпінгу, контрабанди електронних сигарет, пристроїв та рідин для них, торгівлі е-сигаретами та реалізації компонентів ароматизованих вейпів окремо розкривалися в нашому дослідженні 2025 р. [66]. Було зроблено низку важливих висновків.

1. **Виробництво** електронних сигарет та рідин для них *не вимагає використання дорогого обладнання*, яке можна замовити в мережі Інтернет. *Немає потреби маскувати шум та запах тютюну* (як у випадку із підпільними сигаретними цехами), *доступними є дешеві китайські девайси*. *Бар'єр для входу на ринок е-сигарет є невисоким*, що пояснює велику кількість його учасників та ускладнює боротьбу з відповідними зловживаннями.

2. Найбільшим **каналом постачання** нелегальних е-сигарет **через кордон** є легкові *авто й мікроавтобуси*. Великі обсяги продукції з Китаю накопичуються на складах сусідніх країн, щоб пізніше *дрібними партіями переправлятися до України*. Водночас фіксувалися *великі поставки такої продукції морем*. Масово ввозяться з-за кордону *пусті девайси вейпів.*

---

[65] Моніторинг нелегальної торгівлі тютюновими виробами в Україні 2026. Хвиля 3. URL: https://www.kantar.com/ua/inspiration/ait/ait-wave-3-2026

[66] Нелегальна торгівля рідинами для електронних сигарет: UPDATES. Кощук Т., Пасічний М. / за загальною редакцією Т. Кощук, Growford Institute, К: 2025. 58 с. URL: https://www.growford.org.ua/research/nelegalna-torgivlya-ridynamy-dlya-elektronnyh-sygaret-updates/

3. Нелегальна продукція вейпінгу **продається** *через мережу точок роздрібної торгівл*і на найкращих торгових площах та *інтернет сайти і Telegram канали*. Онлайн замовлення доставляються *поштою*, хоча пересилання підакцизних товарів без марок акцизного податку встановленого зразка є протизаконним. «Тінь» себе рекламує.

4. «Новаторські» задуми нелегалів реалізувались у пропозиції **конструктору рідини «самозаміс»**, коли споживач може обрати складові для приготування ароматизованої суміші вейпу на свій смак. Є можливість будь-що намікусувати. Зокрема, додати *понаднормову кількість нікотину*. Змішані е-рідини можна класифікувати як заборонену нелегальну продукцію.

Оскільки посилилися дискусії навколо доцільності легалізації останньої з наведених схем зловживань і вона набуває дедалі більшого поширення, розглянемо її докладніше.

Отже, ***набори рідин для «самозамісу»*** роблять можливим вибір складових для приготування ароматизованої суміші. Доступними є: база для рідини із вмістом нікотину (нікобустер – складає близько 10% від об'єму готової рідни; лише на нього може наноситися марка акцизного податку, проте часто нікобустер реалізується без таких марок); широкий перелік смаків (ароматизаторів); гліцерин; тара для змішування тощо. В кращому випадку, виробники наборів рідин для «самозамісу» *сплачують **близько 10%** від передбаченої Податковим кодексом України суми акцизного податку*. Вони використовують законодавчу прогалину, стверджуючи, що формально забороненими є не окремі компоненти, а ароматизована рідина, яку споживач готує самостійно.

Що це означає з економічної точки зору?

Від *30 мл рідини для електронних сигарет держава мала би отримати близько 450 грн акцизного податку*. Проте, якщо реалізується набір рідини для «самозамісу», то ***до бюджету надходить*** щонайбільше акциз від нікобустера (із 3 мл – 10% від об'єму готової рідини), тобто ***45 грн***. *Частішими випадками є **несплата цього податку взагалі**.*

Реалізація компонентів рідин для вейпів окремо дозволяє утримувати середню ціну на «самозаміси» ємністю 30 мл на рівні 350 грн, **надаючи такій продукції невиправдані конкурентні переваги, збільшуючи її доступність та потенціал швидкого поширення на ринку.**

Для порівняння: споживання 30 мл рідини для електронних сигарет є рівнозначним курінню 15 пачок сигарет (20 шт)[67]. Це коштувало би курцю, зважаючи на середню ціну сигарет медіум-класу в серпні 2026 р. (149,93 грн за

[67] E-cigarettes. Concentration and Size. URL: https://health.ec.europa.eu/system/files/2016-11/fs_ecigarettes_en_0.pdf

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

пачку)[68], близько *2250 грн*. ***Набори рідин для «самозамісу» є <u>більш як в 6 разів</u> дешевшими порівняно із традиційними сигаретами.***

Із пачки сигарет за ціною 149,93 грн у 2-ому півріччі 2026 р. сплачується 120,78 грн податків, із 15 таких пачок – 1811,69 грн податків. Те, що дає «економію» для виробників та вейперів, у т. ч. неповнолітніх, для держави обертається мільярдними втратами. ***Понад 50% від усіх спожитих е-рідин виготовляються в Україні та є переважно «самозамісами».***

Як показано в підрозділі 1.2., акцизне оподаткування рідин для електронних сигарет залежно від вмісту нікотину у багатьох випадках може розширити «поле для зловживань». Тим більше, що жодному уряду в жодній країні світу не спадало на думку запровадити окремий акциз лише на компонент рідини з нікотином, а на інші її складові – ні, та ще й за такою самою ставкою, як для готової е-рідини.

Чим небезпечні набори рідин для «самозамісу» для здоров'я?

У процесі самостійного приготування рідини для е-сигарет вейпер додає нікобустер – висококонцентрований нікотин у рідкій формі, який визначає міцність е-рідини. *Без точних вимірювань дозування легко зробити рідину значно міцнішою, як передбачено законодавством* – 20 мг / 1 мл, що небезпечно для здоров'я. Більш того, *споживачі такої продукції змінюють пропорції суміші «самозамісу» на власний смак* та активно обговорюють результати новинок на тематичних форумах і в *Telegram* каналах.

У спеціалізованих магазинах та на сайтах, що реалізують продукцію вейпінгу, *представлено широкий перелік нікобустерів, які мають різний об'єм резервуара і міцності*. Найбільш поширеними є вироблені в Україні нікобустери. Іноді можна знайти їх імпортні аналоги, які доставляються переважно з Китаю. Пропонуються *зразки з різним об'ємом тари – від 1,2 до 10 мл, а концентрація нікотину в них становить від 10*[69] *до 500 мг / 1 мл*[70]. Водночас насправді вміст нікотину в таких виробах може бути вищим (у підрозділі 1.2.1 наведено результати досліджень, які встановили значні відхилення фактичної концентрації нікотину в е-рідинах порівняно із заявленою на етикетці).

У вигляді наборів речовин виготовляються та реалізуються через розгалужену мережу торгівельних точок нікотиновмісні е-рідини з різними нетютюновими смаками, обходячи державний контроль[71].

---

[68] Середні ціни в Україні: сигарети з фільтром медіум-класу. Мінфін. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/markets/product-prices/cigarettes_with_a_medium_class_filter/

[69] Пропозиції нікобустерів в Україні. URL: https://xvape.com.ua/product/nico-booster-10-%D0%BC%D0%BB-100-%D0%BC%D0%B3-organic/

[70] Зразки нікобустера, типовий сайт. URL: https://vapehydra.in.ua/ua/nikobuster-chaser-500-mg-soft

[71] Спецоперація на 170 млн: в Україні ліквідували масштабну мережу нелегальних вейпів. РБК. 15.05.2026. URL: https://www.rbc.ua/rus/news/ponad-150-obshukiv-ukrayini-vikrili-tinoviy-1778842076.html

Що в Україні зроблено для того, щоб обмежити реалізацію компонентів рідин для електронних сигарет окремо?

Відповідно до змін до Податкового кодексу, які були внесені Законом України «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення» від 16.07.2025 р. № 4536-IX, з 1 жовтня 2025 р. діє заборона на безоплатне розповсюдження на території України сировини для рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та/або нікотину окремо або в наборах. Раніше була запроваджена заборона на їх роздрібний продаж. Але виконання цих законодавчих норм ще потрібно проконтролювати, що покладається передусім на ДПС. Через рік після набрання чинності забороною на «подарунки» нікобустера продажі наборів рідин для «самозамісу» зросли.

Є також низка індивідуальних податкових консультацій (далі – ІПК) ДПС щодо цього кола питань. Зокрема, ДПС за результатами звернення про надання ІПК із питань практичного застосування окремих норм законодавства стосовно обігу нікотину, харчових ароматизаторів та гліцерину[72] повідомила, що ***у разі оптового продажу*** *у спільному фасуванні та маркуванні* нікотину та його солей, харчових ароматизаторів, які не містять нікотину та імітують аромат і/або смак фруктів, солодощів, тютюнових виробів, напоїв, овочів, та гліцерину, як сировини для рідин для електронних сигарет, суб'єктам господарювання, котрі мають ліцензію на право роздрібної торгівлі тютюновими виробами або рідинами для е-сигарет, ***такий продаж суперечитиме вимогам ч. 2 ст. 23*** *Закону України «Про державне регулювання виробництва та обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від 18.06.2024 р. № 3817-IX*. Утім, оскільки немає чітких правових норм, які би регламентували саме таке трактування економічних операцій, ДПС не завжди керується цим.

Неправомірність оптового та роздрібного продажу сировини для виробництва е-рідин часто доводиться в кожному окремому випадку в суді. Про можливі шляхи розв'язання цієї проблеми йдеться в розділі 3.

Разом із тим, нелегальний ринок електронних сигарет та рідин для них у своїх обсягах розростається. Про це свідчить інформація уповноважених органів державного контролю, у т. ч. правоохоронців. Згідно зі звітом Бюро економічної безпеки (далі – БЕБ), за 2025 р. вилучено 6,93 млн ємностей рідин для наповнення електронних сигарет і понад 59 тис е-сигарет[73].

---

[72] Індивідуальна податкова консультація ДПС від 05.02.2026 р. № 685/ІПК/99-00-09-04-03 ІПК. URL: https://ipk.vobu.ua/view/45059-685-IPK-99-00-09-04-03-IPK

[73] Звіт про діяльність Бюро економічної безпеки України за 2025 р. URL: https://esbu.gov.ua/storage/app/sites/32/2026/plany-ta-zvity/esbu-2026-ua.pdf

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

Заступниця Голови комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики *Ольга Василевська-Смаглюк* оприлюднила дані, що містяться у звіті Національної поліції про боротьбу з нелегальним ринком підакцизної продукції за 1-е півріччя 2026 р. Представниками поліції вилучено: 66,2 тис флаконів е-рідин; 33,9 тис е-сигарет; 18,8 тис POD-систем; 23,9 тис картриджів та випаровувачів; понад 207 тис нікобустерів; 371 тис ємностей з гліцерином та 414 тис ємностей з ароматизаторами[74]. Це ще раз доводить, що основною схемою зловживань є опція «самозамісу».

Потрібно також розуміти, що сьогодні споживається в рази більше нелегальної продукції вейпінгу, ніж вилучається. Нелегальний ринок е-рідин є величезним і продовжує масштабуватися.

Звернемо особливу увагу також на те, що ***одним із популярних каналів дистрибуції нелегальних е-сигарет та рідин для них є продажі через інтернет сайти, соціальні мережі та месенджери***. Великі оператори нелегального ринку реалізують продукцію як через *Telegram* канали, так і мережу роздрібних точок, орієнтуючись на потреби та запити споживачів. Як зазначено у підрозділі 2.2.2.2, вейпи та е-рідини мають вищу частку реалізації онлайн порівняно із сигаретами. Певні *Telegram* канали спеціалізуються на *дрібнооптовій торгівлі такими нікотиновмісними виробами*.

Розповсюдженою практикою є онлайн реалізація електронних сигарет і рідин для них без сертифікатів відповідності та свідоцтв про походження товару. Замовлення *надсилаються покупцям по всій країні з використанням поштових операторів*, гроші отримуються *на карткові рахунки або післяплатою у поштовому відділені*. Поширеним є ***використання «дропів»*** в операціях купівлі-продажу продукції вейпінгу онлайн.

Зазначене вище вимагає удосконалення заходів боротьби з нелегальним ринком рідин для електронних сигарет в Україні.

[74] Офіційний *Telegram* канал Ольги Василевської-Смаглюк. URL: https://t.me/vasylevska96/4488

3. Заходи протидії нелегальному виробництву та обігу рідин для електронних сигарет в Україні

Наша держава сьогодні гостро потребує фіскальних ресурсів. На переконання голови Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики *Данила Гетманцева,* Україна наближається до нового бюджетного року, без перебільшення, у найважчій ситуації не лише від початку повномасштабної війни, але й за всі роки Незалежності. Разом із тим, проєкт Державного бюджету на 2027 рік є відображенням капітуляції у питаннях боротьби з «тінню», яка не просто перемагає, а неприховано та зухвало вибудовує свою екосистему, розвиває фінансову складову, краде в українців сотні мільярдів гривень та разом із корупцією гальмує реалізацію нашої спільної мрії – вступ до ЄС[75].

Згідно із нашими оцінками, наведеними в підрозділі 2.2.3, у 2026 р. внаслідок існування нелегального ринку рідин для е-сигарет Україна недотримає щонайменше 18,32 млрд грн податків, з яких 16,98 млрд грн могли би надійти до державного бюджету, а 1,34 млн грн – до бюджетів органів місцевого самоврядування. При цьому без дієвих заходів протидії майже повністю тінізованому ринку продукції вейпінгу в наступні роки ці втрати лише зростатимуть. Є за що боротися.

3.1. Складності боротьби із масовою реалізацією наборів рідин для «самозамісу»

Чи не найбільшим недоліком для протидії нелегальному ринку е-сигарет і рідин для них є ***прогалини регулювання, які використовуються суб'єктами ринку для обходу заборони смаків, відмінних від тютюнового,*** у такій продукції. *Найпоширенішою в Україні схемою зловживань* стала реалізація **наборів рідин для «самозамісу»**, частка яких складає більше 50% від ємності ринку е-рідин. Як зазначалося в підрозділі 2.3, з 1 жовтня 2025 р. заборонено безоплатне розповсюдження нікотину та іншої сировини для виготовлення рідин для електронних сигарет окремо або в наборах[76]. Раніше була введена заборона на їх роздрібний продаж. Утім, ДПС не має достатньої спроможності здійснити ефективний контроль за виконанням таких обмежень. Реалізатори компонентів «самозамісу» часто вказують інформацію про те, що *товар використовується не для продажу або є сувеніром*, приховуючи продаж товарів через *підміну призначення платежу у фіскальних чеках*.

---

[75] Данило Гетманцев. Бюджет-2027: між війною, бідністю і трильйоном у тіні. РБК. 06.10.2026. URL: https://www.rbc.ua/rus/news/byudzhet-2027-mizh-viynoyu-bidnistyu-i-trilyonom-1791294817.html

[76] Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення: Закон України від 16.07.2025 р. № 4536-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4536-20#Text

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

Виявлені зловживання з компонентами рідин для е-сигарет нерідко *оскаржуються в судах, які приймають рішення на користь органів контролю*. Зокрема, у висновку комплексної судової експертизи №11218/24-34/12310/24-53 від 24.12.2024 р. надані на дослідження зразки рідин містили такі речовини: пропіленгліколь з ароматичними речовинами; гліцерин; нікотин з пропіленгліколем; нікотин з гліцерином. Експерти дійшли висновку, що ***ці складники***, згідно зі ст. 215 Податкового кодексу України (далі – ПКУ), ***входять до переліку підакцизних товарів*** – «рідин, що використовуються в електронних сигаретах, що містяться, зокрема, в картриджах, заправних контейнерах та інших ємностях»[77]. Водночас *законодавчо не закріплено, що окремі компоненти для виготовлення е-рідин, які призначені для їх продажу в наборі для подальшого споживання в електронній сигареті, є підакцизним товаром*, що стримує можливості боротьби зі схемою «самозамісу».

На Закарпатті суд визнав правомірним штраф для ФОП за реалізацію інгредієнтів рідин для е-сигарет. Відповідне рішення ухвалено 4 лютого 2026 р. (справа № 260/10064/25)[78]. Інший приклад – рішення суду щодо продажу нікотину (код згідно з УКТ ЗЕД 2939) у наборі рідин для «самозамісу» було винесено на користь ДПС, яка застосувала відповідні санкції[79].

Ухвалено також постанову Верховного Суду України від 09.07.2026 р. у справі № 280/2818/25[80], яка стосувалася задокументованого ДПС випадку роздрібного продажу ФОП набору рідини для «самозамісу» із зазначенням вмісту нікотину (у продукції) безпосередньо у фіскальному чеку без марок акцизного податку та без відповідної ліцензії. Суд констатував, що суб'єкт ринку здійснював *роздрібну торгівлю нікотином, гліцерином та ароматизаторами як сировиною для виробництва е-рідин, що за класифікацією згідно з УКТ ЗЕД відповідає товарній позиції 2939 (рослинні алкалоїди)*. Доводи ФОП щодо виключно харчового призначення товарів були відхилені судом як безпідставні, оскільки матеріали справи *не містили жодних доказів здійснення господарської діяльності з торгівлі продукцією харчової промисловості у вейпшопі*. Колегія суддів наголосила на тому, що ***наявність у точці продажу товарів із маркуванням нікотину вказує на їх призначення***. Тому пояснення ФОП про їх харчове призначення мали бути піддані судом апеляційної інстанції критичному аналізу та зіставлені з профілем його господарської діяльності, що не було зроблено. Це суперечить принципу всебічності судового розгляду.

---

[77] Ухвала Одеського апеляційного суду від 05.02.2025 р. у справі № 947/29667/24. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/125481161

[78] *Telegram* канал Євгена Плінського. URL: https://t.me/plinskiymedia/7290

[79] Рішення Львівського окружного адміністративного суду від 01.08.2025 р. у справі № 380/9476/25. URL: https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/129251120/

[80] Постанова Верховного Суду України від 09.07.2026 р. у справі № 280/2818/25. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/138095273

У постанові Верховний Суд звертає увагу також на те, що правова кваліфікація дій платника податків залежить від *встановлення фізико-хімічних властивостей реалізованої продукції та її відповідності критеріям «готового виробу»* (що вимагає ліцензування) *або «забороненої сировини»* (роздрібний обіг якої заборонено).

Більш складними для доведення фактів відповідних зловживань є випадки, коли ***приховується призначення платежу у чеку*** (наприклад, вказується купівля побутової техніки) або ***нікотин реалізується в наборі рідин для «самозамісу» із марками акцизного податку як е-рідина (за кодом згідно з УКТ ЗЕД у товарній позиції 2404)***[81]. У першому випадку махінації можна *викрити за написами на пакуванні товарів*, у разі судових спорів – *за допомогою призначення експертизи хімічного складу речовин* (вимагає значних витрат часу та проведення щодо кожного порушення).

Другий із наведених кейсів уможливлює **законодавча прогалина** – віднесення товарів до підакцизних здійснюється за кодом згідно з УКТ ЗЕД. Формально нікотин (нікобустер) в Україні можна класифікувати за кодами згідно з УКТ ЗЕД 2404 19 90 90 або 2404 12 00 90. Вони є в переліку кодів, за якими ідентифікуються «Рідини, що використовуються в електронних сигаретах, що містяться, зокрема, в картриджах, заправних контейнерах та інших ємностях» (ст. 215 ПКУ). Разом із тим, нікобустер як високонцентрований розчин нікотину не може вживатися в е-сигареті без міксування з іншими речовинами, після чого він стає готовою е-рідиною. ***До змішування нікобустер за хімічним складом є сировиною для виробництва рідин для вейпів****, а не готовою рідиною для електронних сигарет, для якої встановлено акциз.*

Таке тлумачення «рідини для електронних сигарет» як підакцизного товару ДПС наводить у низці своїх ІПК платникам податків. Зокрема, в ІПК від 09.01.2026 р. № 203/ІПК/99-00-21-03-03 ІПК[82], зазначено таке.

Рідини, що використовуються в електронних сигаретах, – це рідкі суміші хімічних речовин, що *містять або не містять нікотин*, використовуються для створення пари в електронних сигаретах та містяться, зокрема, в картриджах, заправних контейнерах та інших ємностях (пп. 14.1.56[4] ст. 14 ПКУ)[83].

Відповідно до пп. 4.3.2 Розділу 4 ДСТУ 9128:2021 «Рідини, що використовуються в електронних сигаретах. Загальні технічні умови» *для виробництва рідини використовують*, зокрема:

---

[81] Нікотин-неведимка та харчові добавки для паління: що показав журналістський рейд у вейп-точках у ТРЦ та супермаркетах. 01.10.2026. URL: https://news.telegraf.com.ua/ukr/obshhestvo/5951327-nikotin-nevidimka-ta-kharchovi-dobavki-dlya-palinnya-shcho-pokazav-zhurnalistskiy-reyd-po-veyp-tochkakh-u-trts-ta-supermarketakh

[82] Індивідуальна податкова консультація ДПС від 09.01.2026 р. № 203/ІПК/99-00-21-03-03 ІПК. URL: https://ipk.vobu.ua/view/44579-203-IPK-99-00-21-03-03-IPK

[83] Країни ЄС використовують схожі визначення е-рідини як підакцизного товару.

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

- *нікотин*, солі нікотину чистотою не менше ніж 98%;
- *воду* спеціально підготовлену;
- *гліцерин* дистильований чистотою не менше ніж 95%;
- *пропіленгліколь* чистотою не менше ніж 95%.

Згідно з пп. 4.4.1 Розділу 4 ДСТУ 9128:2021 рідини упаковують у контейнери для заправки, в порційне пакування або безпосередньо в електронні сигарети промисловим способом.

Отже, відповідно до ДСТУ 9128:2021, *е-рідини мають бути виготовлені та упаковані* ***промисловим способом***.

Безнікотинові е-рідини не містять нікотину.

Із наведеного випливає, що **нікотин (нікобустер), який не має у складі усіх зазначених речовин, не може вважатися рідиною для е-сигарет та маркуватися марками акцизного податку**. Утім, з огляду на масовий характер відповідних зловживань із «самозамісами», припускаємо, що ДПС не користується таким тлумаченням законодавчих норм при проведенні фактичних перевірок роздрібних точок продажу.

В ІПК від 12.01.2026 р. № 221/ІПК/99-00-09-04-03 ІПК[84] при роз'ясненні питань надання *ліцензій на виробництво рідин для електронних сигарет й атестації* такого виробництва ДПС вказує на те, що відповідне підприємство має мати ***повний цикл виготовлення готової продукції – рідини для е-сигарет, яка має відповідати згаданому ДСТУ 9128:2021.*** Отже, ліцензією на виробництво рідин для електронних сигарет можуть володіти лише суб'єкти господарювання, ***кінцевою продукцією яких є готові до споживання е-рідини (які мають у своєму складі усі визначені стандартом компоненти)****, а не лише «підсилювачі смаку», нікобустери, гліцерини й ароматизатори.* Така відповідність вимогам до ліцензування має встановлюватися, зокрема, при здійсненні податкових перевірок.

Водночас в ІПК від 03.02.2026 р. № 663/ІПК/99-00-09-04-03 ІПК[85] ДПС дала відповідь ФОП – платнику єдиного податку 2-ої групи, що *виробництво й оптовий продаж харчових ароматизаторів*, які не містять нікотину та імітують аромат та/або смак фруктів, солодощів, тютюнових виробів, напоїв, овочів (код згідно з УКТ ЗЕД 3302 10 90 00) *не регулюється ПКУ*, оскільки такі товари не є підакцизними. Зазначене наштовхує на думку, що такі виробники також можуть залучатися до постачання ароматизаторів, які згодом реалізуються в наборах рідин для «самозамісу».

---

[84] Індивідуальна податкова консультація ДПС від 12.01.2026 р. № 221/ІПК/99-00-09-04-03 ІПК. URL: https://ipk.vobu.ua/view/44597-221-IPK-99-00-09-04-03-IPK

[85] Індивідуальна податкова консультація ДПС від 03.02.2026 р. № 663/ІПК/99-00-09-04-03 ІПК. URL: https://ipk.vobu.ua/view/45037-663-IPK-99-00-09-04-03-IPK

У цій ІПК ДПС зазначає, що, згідно із пп. 215.3.3[1] ст. 215 ПКУ, якщо здійснюється *виробництво*, *ввезення на митну територію України е-рідин*, то такі операції *оподатковуються акцизним податком* за ставкою 300 євро за 1 л із застосуванням *бази оподаткування, що дорівнює сукупному об'єму всіх компонентів рідини*. Керуючись цією нормою ПКУ, ДМС вважає ароматизатори, які імпортуються виробниками е-рідин, складовими таких рідин (профіль діяльності імпортера свідчить про призначення товару), та оподатковує їх акцизом, класифікуючи за кодом згідно із УКТ ЗЕД 2404.

Як було зазначено в підрозділі 2.3, в ІПК від 05.02.2026 р. № 685/ІПК/99-00-09-04-03 ІПК[86] ДПС розтлумачила платнику податків, що ***оптовий продаж*** *нікотину та його солей, харчових ароматизаторів та гліцерину, як сировини для е-рідин, суб'єктам господарювання, які отримали ліцензію на право роздрібної торгівлі тютюновими виробами або рідинами для е-сигарет*, є забороненим (з огляду на мету таких операцій – перепродаж зазначених компонентів в наборах у точках роздрібного продажу).

ІПК від 25.02.2026 р. № 1087/ІПК/99-00-21-03-03 ІПК[87] цікава тим, що у ній ДПС вказує платнику, що роздрібна торгівля нікотином (код згідно із УКТ ЗЕД 2939 79 10 00) є забороною, а ***платники єдиного податку 1–3-ої груп не мають права здійснювати роздрібний продаж рідин для електронних сигарет та отримувати відповідні ліцензії***. Відповідно, *якщо такий ФОП реалізує нікобустер за кодом УКТ ЗЕД 2404 (як е-рідину), формально це є порушенням вимог щодо перебування на спрощеній оподаткування*. Не вже кажучи про те, що нікотин реалізується з компонентами, які є сировиною для виготовлення е-рідин і споживаються в е-сигаретах, про що йшлося вище.

Отже, з метою забезпечення однозначного тлумачення норм податкового законодавства потрібно, щонайменше, резюмувати все викладене *в Листі ДПС* для її структурних підрозділів[88]. Це дасть змогу уникнути ситуації, коли працівники ДПС керуються різними законодавчими нормами під час здійснення податкового контролю. В зазначеному документі має бути відображена «дорожня карта аналізу господарських операцій та відповідних дій» для унеможливлення використання суб'єктами ринку е-рідин поширених «лазівок», яка ґрунтуватиметься, зокрема, на такому.

1. Тлумачення рідини для е-сигарет як підакцизного товару. Рідини, що використовуються в електронних сигаретах, – рідкі суміші хімічних речовин,

---

[86] Індивідуальна податкова консультація ДПС від 05.02.2026 р. № 685/ІПК/99-00-09-04-03 ІПК. URL: https://ipk.vobu.ua/view/45059-685-IPK-99-00-09-04-03-IPK

[87] Індивідуальна податкова консультація ДПС від 25.02.2026 р. № 1087/ІПК/99-00-21-03-03 ІПК. URL: https://ipk.vobu.ua/view/45449-1087-IPK-99-00-21-03-03-IPK

[88] Листи. Офіційний сайт ДПС. URL: https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatki-ta-zbori/zagalnoderjavni-podatki/aktsizniy-podatok/listi-dps

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

що *містять або не містять нікотин* ***та за своїм хімічним складом відповідають ДСТУ 9128:2021***, використовуються для створення пари в електронних сигаретах та містяться, зокрема, в картриджах, заправних контейнерах та інших ємностях. Відповідно, *продукція, яка не відповідає ДСТУ 9128:2021, крім можливої відсутності в її складі нікотину,* ***не є підакцизним товаром та не може маркуватися марками акцизного податку***.

Перевірка відповідності продукції тлумаченню підакцизного товару має здійснюватися на етапах *ліцензування виробництва й імпорту е-рідин, аналізу дотримання таких ліцензійних вимог* та при *здійсненні контролю за оптовою та роздрібною торгівлею продукцією вейпінгу*.

Продаж набору рідин для «самозамісу», у складі якого є товар, який класифікується за кодом згідно з УКТ ЗЕД у товарній позиції 2404, вимагає з'ясування факту, чи не є він сировиною для виробництва рідин для е-сигарет.

Для кращого розмежування товарних позицій за кодами УКТ ЗЕД 2939 і 2404 можна передбачити, щоб ДПС вказала, що нікотин (нікобустер) класифікується виключно згідно із кодом УКТ ЗЕД 2939. Такий підхід вже використовувався щодо інших нікотиновмісних виробів для орального застосування (Лист від 01.04.2024 р. № 9229/7/99-00-09-04-02-07)[89].

2. Наявність у переліку виготовленої продукції у виробників, оптовиків, у точках продажу або серед онлайн пропозицій товарів із маркуванням нікотину вказує на їх призначення. Підтвердженням факту реалізації компонентів як сировини для е-сигарет може бути ***хоча б одна із таких ознак***: *маркування або інструкція із застосування*, де зазначено використання в е-сигареті; розміщення у *спеціалізованій точці роздрібного продажу або розділі інтернет-магазину із продукцією вейпінгу*; *реклама*, яка описує спосіб споживання продукції; *відсутність зазначення вмісту нікотину або перевищення вказаною його концентрацією 20 мг на 1 мл на товарі, що класифікується виробником за кодом згідно із УКТ ЗЕД у товарній позиції 2404*.

Застосування зазначених критеріїв дасть змогу уникнути лабораторного встановлення фізико-хімічних властивостей рідин наборів для «самозамісу» у кожному конкретному випадку. Така експертиза буде призначатися лише у разі судових спорів (за необхідності).

3. Оптовий продаж нікотину, його солей, харчових ароматизаторів, гліцерину суб'єктам господарювання, які мають ліцензію на право роздрібної торгівлі тютюновими виробами або рідинами для е-сигарет, є забороненим, оскільки його кінцевою метою є реалізація таких компонентів споживачам.

[89] Розмежування нікотиновмісних продуктів - роз'яснення ДПСУ. URL: https://medoc.ua/blog/rozmezhuvannja-nikotinovmisnih-produktiv--rozjasnennja-dpsu-

3.2. Проблеми протидії нелегальному ринку вейпів органами контролю та правоохоронної системи

Масштаби нелегальної торгівлі продукцією вейпінгу та втрати податкових надходжень від неї в Україні свідчать про недоліки інституційного середовища регулювання ринку та проблеми у сфері державного контролю за виробництвом та обігом цієї категорії підакцизних товарів.

Завдання протидії нелегальному ринку е-сигарет і рідин для них покладено на кілька інституцій. *Центральне місце відведено* ***БЕБ***, яке здійснює розслідування справ щодо незаконного виготовлення, зберігання, збуту або транспортування з метою реалізації підакцизних товарів та ухилення від оподаткування. Цей правоохоронний орган *виявляє нелегальні виробництва й мережі збуту вейпів та е-рідин*. БЕБ запустило *Telegram* канал *StopShadowBot*[90], куди громадяни можуть надсилати інформацію про факти порушень під час реалізації підакцизних товарів, зокрема продукції вейпінгу. Це дозволяє оперативно реагувати на можливі зловживання.

Національна поліція протидіє нелегальному продажу підакцизних товарів у *роздрібних точках,* супроводжує *операції БЕБ* і розслідує *кіберзлочини*.

ДПС концентрує зусилля на проведенні *перевірок суб'єктів господарювання, ліцензуванні виробників е-рідин*, *оптових й роздрібних торговців продукцією вейпінгу*, реалізації та обліку *марок акцизного податку* і може ініціювати *блокування веб-сайтів,* через які розповсюджується нелегал.

ДМС здійснює *митний контроль* та спільно із ***Державною прикордонною службою***, іншими органами (БЕБ, *Службою безпеки України* – ***СБУ, Офісом Генерального прокурора***) виявляють *контрабандні потоки вейпів, е-рідин і сировини для їх виробництва*.

Одним із недоліків організації боротьби з нелегальним ринком рідин для е-сигарет є **недостатня координація роботи цих інституцій**, невчасні залученість для проведення операцій та реакція одних органів на звернення та інформацію від інших. На це звертав увагу голова Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики *Данило Гетманцев*, зокрема, наполягаючи на необхідності відновлення роботи ***спільного аналітичного кабінету між ДПС, ДМС і БЕБ***[91]. Листування між цими органами із направленням офіційних запитів дає можливість отримати потрібну інформацію, але на це витрачається доволі багато часу, що в багатьох випадках перешкоджає оперативному реагуванню.

---

[90] *StopShadowBot* розширює функціонал для фіксації порушень при продажах підакцизних товарів. URL: https://esbu.gov.ua/news/stopshadowbot-rozshyriuie-funktsional-dlia-fiksatsii-porushen-pry-prodazhakh-pidaktsyznykh-tovariv

[91] Офіційний *Telegram* канал Данила Гетманцева. URL: https://t.me/getmantsevdanil/13271

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

З огляду на зазначене, важливим є посилення координації діяльності зазначених органів контролю та правоохоронної системи, ***регулярне проведення добре спланованих спільних операцій***, як це відбувається в ЄС[92]. Саме за результатами проведення спецопераційруйнуються виробничі та логістичні ланцюжки зловмисників. Зокрема, уже був прецедент, коли БЕБ спільно із Національною поліцією під процесуальним керівництвом Офісу Генерального прокурора викрило та зупинило діяльність організованої злочинної групи, яка налагодила повний цикл незаконного виробництва компонентів для е-рідин і реалізувала їх через мережу торгових точок у 12 регіонах України. Було вилучено виробничі лінії, сотні тисяч одиниць компонентів і понад 36 тис вейпів на суму більше 150 млн грн[93].

Необхідно посилити взаємодію Національної поліції та ДПС. У ході фактичних податкових перевірок *часто виявляються роздрібні точки, які мають ліцензії на продаж підакцизних товарів, але реалізують нелегальну продукцію вепінгу без марок акцизного податку*[94]. ДПС позбавляє цих продавців ліцензій. Разом із тим, ліцензіатів-порушників може бути менше, ніж торговців, які продають набори рідин для «самозамісу» без ліцензій.

Ще однією проблемою є **відсутність системності заходів протидії нелегальному ринку вейпів й е-рідин**. Аналіз інформаційних повідомлень БЕБ свідчить про чималу кількість випадків виявлення незаконної діяльності з розповсюдження електронних сигарет і рідин для них. Утім, більшість таких кейсів стосується викриття каналів збуту нелегальних е-рідин, їх компонентів та електронних сигарет. Порівняння вартісного еквіваленту вилученої нелегальної продукції вейпінгу з ємністю ринку е-рідин свідчить про доволі обмежений вплив таких заходів на пропозицію нелегалу…

Пріоритетом залишається **викриття нелегальних виробництв е-рідин, оптових дистриб'юторів цієї продукції та розгалужених мереж її реалізації**. Операції БЕБ (часто з іншими правоохоронними органами) демонструють успіхи у протидії функціонуванню мереж збуту нелегалу. Так, у квітні 2026 р. у столиці та Київській обл. викрито розгалужену мережу вейпшопів, яка функціонувала через модель подрібнення бізнесу на підконтрольні ФОП та ТОВ[95]. При цьому, як зазначалося в підрозділі 3.1., платникам єдиного податку 1–3-ої

---

[92] Нелегальна торгівля сигаретами: тенденції та заходи протидії. Кощук Т., Пасічний М. / за загальною редакцією Т. Кощук, Growford Institute, К: 2025. URL: https://www.growford.org.ua/research/nelegalna-torgivlya-sygaretamy-tendentsiyi-ta-zahody-protydiyi/

[93] Офіційний *Telegram* канал БЕБ. URL: https://t.me/esbu_gov_ua/11093?single

[94] Податкова почала позбавляти ліцензій торгові точки, що нелегально торгують електронними сигаретами. Бізнес Цензор. 04.07.2025. URL: https://censor.net/ua/n3561591

[95] Масштабний удар БЕБ по нелегальному вейп-ринку: проведено понад 70 обшуків, вилучено майна на 30 млн грн. БЕБ. URL: https://esbu.gov.ua/news/masshtabnyi-udar-beb-po-nelehalnomu-veip-rynku-provedeno-ponad-70-obshukiv-vylucheno-maina-na-30-mln-hrn

груп заборонено продавати рідини для електронних сигарет, які є підакцизним товаром. У червні 2026 р. було викрито мережу вейпшопів із понад 70 магазинів по всій території України[96].

Припинення діяльності мереж, які реалізують нелегальні рідини для електронних сигарет та їх компоненти, є більш ефективним інструментом протидії відповідному нелегальному ринку порівняно із закриттям окремих точок продажу, яких в Україні тисячі.

Важливою є регулярна аналітична робота з відстеження **постачання сировини (передусім нікотинових солей) та обладнання для виробників, які виготовляють е-рідини та їх компоненти**. Як випливає з результатів аналізу в підрозділі 2.2.2.3, державою **не налагоджено** дієву *систему моніторингу* ***імпорту нікотину та нікотинбензоату*** (як у цілому, так і в розрізі імпортерів). Імпорт цих солей збільшується, що може свідчити про їх використання для виготовлення нелегальної продукції. Має проводитися зіставлення обсягів придбаних солей із виготовленою продукцією (за її видами та кількістю). Крім того, потрібно *відстежувати обсяги і кінцеве використання гліцерину та ароматизаторів,* що імпортуються (закуповуються) виробниками е-рідин. Це завдання має покладатися насамперед на ДПС.

Контроль імпорту обладнання для виготовлення продукції вейпінгу є важливим для *виявлення підпільних виробників.* У цьому питанні протидії «чорному» ринку рідин для е-сигарет значну роль відіграє залученість ДМС, Державної прикордонної служби та БЕБ.

Як уже йшлося в підрозділі 3.1, неабияке значення має ***контроль за дотриманням ліцензійних умов виробниками е-рідин***, які вже отримали або подали документи на отримання відповідних ліцензій, що також належить до повноважень ДПС.

Системним викликом для реалізації фіскальної політики держави є **контрабанда *підакцизних товарів і сировини для їх виготовлення***. Як зазначено в підрозділі 2.2.2.2, одноразові електронні сигарети переважно потрапляють до України контрабандою, а також фіксуються непоодинокі випадки ввезення заборонених е-сигарет із картриджами, заправними ароматизованими рідинами. Разом на ці дві категорії в 2026 р. припадає **47,5%** *від загальної ємності ринку е-рідин*. Поширеними є їх перевезення легковими автомобілями та мікроавтобусами, накопичення продукції на складах сусідніх країн і розщеплення партій для уникнення кримінальної відповідальності.

Поріг кримінальної відповідальності за контрабанду підакцизних товарів, що встановлений Законом України «Про внесення змін до Кримінального

[96] Вейп-продукція на 55 млн грн без акцизу: на Львівщині викрито незаконну мережу. БЕБ. URL: https://esbu.gov.ua/news/veip-produktsiia-na-55-mln-hrn-bez-aktsyzu-na-lvivshchyni-vykryto-nezakonnu-merezhu

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

та Кримінального процесуального кодексів України щодо криміналізації контрабанди товарів» від 09.12.2023 р. № 3513-IX, становить 750 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (*у 2026 р.* це **1 млн 248 тис грн**). Типова вартість ідентифікованого епізоду контрабанди продукції вейпінгу – до 1 млн грн. Відповідно, більшість зазначених випадків *кваліфікується лише як порушення митних правил*. Крім того, ефективність митного контролю обмежується технічними пристроями, які є в наявності ДМС. Необхідно *посилити інституційну спроможність митної служби*, ***збільшуючи використання сканерів, систем інтелектуального відеоконтролю*** тощо.

Питання **матеріального забезпечення** органів контролю і правоохоронної системи стоїть дуже гостро. Зокрема, лише нещодавно було розв'язано проблему *забезпечення БЕБ сучасними засобами для проведення негласних слідчих (розшукових) дій*. Раніше БЕБ було вимушено звертатися за відповідною допомогою до ДМС, Державної прикордонної служби, інших органів, що, зокрема, уповільнювало досудові розслідування.

Державним бюджетом України на 2027 рік передбачено **збільшення видатків на оплату праці *в БЕБ*** до 2,3 млрд грн (на 44% порівняно з 2026 р.)[97]. Це дозволить вирівняти оплату праці співробітників БЕБ із працівниками інших правоохоронних органів (Національного антикорупційного бюро, Державного бюро розслідувань) та доукомплектувати його особовий склад. Водночас *аналогічних кроків наразі не передбачено щодо інших органів контролю*, на які покладаються завдання протидії нелегальному ринку рідин для е-сигарет, – наприклад, *ДПС*[98]. Ця інституція, зокрема, має мати достатню кількість кваліфікованих працівників для виявлення та документування зловживань з метою закриття численних вейпшопів.

Реалізація електронних сигарет і рідин для них ***масово поширена у людних місцях*** – у центральній частині населених пунктів; у торговельних центрах; біля станцій зупинок громадського транспорту тощо. Все це має привернути додаткову увагу органів контролю і правоохоронної системи. Нелегальні гравці діють відкрито, використовують агресивні методи просування продукції та нічого не бояться. Нелегальні ринки сигарет і рідин для вейпів, які вже завдають бюджету втрат у розмірі понад 50 млрд грн на рік, не можуть залишатися непоміченими. **Тіньова економіка породжує корупцію, *яка дозволяє їй масштабуватися та генерувати фінансові потоки далі***. Важливо розуміти, що без кураторства владних інституцій це навряд чи може існувати. Корупційні

[97] У бюджеті-2027 зарплатний фонд БЕБ зросте до 2,3 мільярда гривень, судової системи — до 25,5 мільярда. Антикор. URL: https://antikor.ua/articles/865242-v_bjudhete-2027_zarplatnyj_fond_beb_vyrastet_do_23_milliarda_griven_sudebnoj_sistemy__do_255_milliarda

[98] Офіційний *Telegram* канал Данила Гетманцева. URL: https://t.me/getmantsevdanil/13271

ризики знижують ефективність заходів протидії, що підтверджується висновками щодо боротьби з нелегальним ринком е-рідин[99].

ДПС надано право **виявляти інтернет-ресурси, які продають підакцизні товари із порушенням законодавства та ініціювати обмеження доступу до них** шляхом звернення до Національного центру оперативно-технічного управління електронними комунікаційними мережами України[100]. Оскільки *БЕБ* є державним органом, на який покладено завдання із запобігання, виявлення, припинення, розслідування та розкриття правопорушень для протидії тіньовій економіці, *доцільно надати йому ідентичні повноваження*. З огляду на те, що близько 25% продукції вейпінгу реалізується онлайн, це могло би бути дієвим інструментом для стримування поширення нелегалу.

Разом із тим, процедура обмеження інтернет-ресурсів на практиці повною мірою не реалізована, оскільки не прийнято відповідних підзаконних нормативних актів. Цю ситуацію прокоментував *Данило Гетманцев*, зазначивши, що навіть через рік із дати надання ДПС законодавчих повноважень блокувати веб-сайти з нелегальними алкогольними напоями, тютюновими виробами і продукцією вейпінгу, це не вдалося реалізувати. Кабінет Міністрів України затвердив Порядок створення та ведення Реєстру адрес легальних інтернет-магазинів із продажу алкогольної, тютюнової та нікотиновмісної продукції, але ще *немає наказу Міністерства фінансів України про порядок подання ліцензіатами інформації до зазначеного Реєстру*[101]. Крім того, досі не прийнятий Порядок направлення та виконання вимог, визначених абзацами 9–11 ч. 10 ст. 71 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від 18.06.2024 р. № 3817-IX.

Щоб *дізнатися* ***інформацію про адміністраторів*** *Telegram каналів* (для притягнення їх до відповідальності за торгівлю нелегальною продукцією вейпінгу), слід робити *запити в межах* ***міжнародної правової допомоги,*** що вимагає доволі значних витрат часу.

На веб-сайтах продавці нелегальних підакцизних товарів повідомляють про те, що доставка замовлення здійснюється протягом 1-3 днів за допомогою **оператора поштового зв'язку**. *Використання поштових відправлень з метою*

---

[99] Випустили пару: влада не контролює ринок вейпів, який повністю перебуває в «тіні». Економічна правда. 16.04.2026. URL: https://epravda.com.ua/power/nelegalniy-rinok-veypiv-v-ukrajini-93-prodazhiv-u-tini-ta-shkoda-zdorov-yu-820462/

[100] Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального : Закон України від 18.06.2024 р. № 3817-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3817-20#Text

[101] Офіційний *Telegram* канал Данила Гетманцева. URL: https://t.me/getmantsevdanil/10848

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

пересилки тютюнових виробів та е-рідин без марок акцизного податку встановленого зразка в Україні ***заборонене***. Цей факт вказує на доцільність ***посилення відповідальність працівників операторів поштового зв'язку за прийняття до пересилки нелегальних підакцизних товарів***.

Зазначене коло проблем вимагає пошуку ефективних рішень.

3.3. Пропозиції щодо законодавчих змін та удосконалення заходів контролю

Підсумовуючи викладене у підрозділах 3.1 та 3.2, акцентуємо особливу увагу на тому, що *першочерговими напрямами боротьби з нелегальним ринком рідин для електронних сигарет в Україні* мають стати*:*

1. Протидія використанню ***схеми «самозамісу» е-рідин та законодавчих прогалин,*** *які її уможливлюють.*

2. Боротьба з ***нелегальним виробництвом рідин для е-сигарет і зловживаннями із виготовленням їх компонентів***.

3. Перекриття ***контрабандних каналів постачання*** *продукції вейпінгу.*

4. Посилений контроль за діяльністю у сфері ***оптового продажу*** *е-сигарет, рідин для них та компонентів наборів рідин для «самозамісу».*

5. Відпрацювання ***великих мереж реалізації продукції вейпінгу****, «острівців» її продажу в ТРЦ та супермаркетах.*

Найкраще, якщо разом із запропонованим у підрозділі 3.1 роз'ясненням застосування правових норм (у листі ***Листі ДПС*** *для її структурних підрозділів*) щодо кваліфікації порушень, пов'язаних із виробництвом і реалізацією наборів рідин для «самозамісу», запровадити законодавчі зміни.

3.3.1. Законодавчі ініціативи

Насамперед зазначимо, що для уникнення плутанини із категоризацією підакцизних товарів та випадків віднесення до них нікотину (нікобустера) можна **уточнити визначення ПКУ** щодо електронних сигарет і рідин, що використовуються в електронних сигаретах, вказавши у п. 14.1.56[3] і 14.1.56[4] ст. 14, що *е-рідини мають обов'язково містити* ***пропіленгліколь, харчові ароматизатори*** *(сьогодні це лише смак тютюну)* ***та гліцерин.***

Інший важливий напрям законодавчих ініціатив для боротьби зі схемою «самозамісу» має охоплювати зміни щодо **застосування штрафів** до ст. 23 Закону України «Про державне регулювання виробництва та обігу спирту етилового, спиртових дистилятів, біоетанолу, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюнової сировини, рідин, що використовуються в електронних сигаретах, та пального» від 18.06.2024 р. № 3817-IX.

По-перше, потрібно ***підвищити штраф за роздрібний продаж та безоплатне розповсюдження нікотину та іншої сировини для виготовлення рідин для е-сигарет окремо або в наборах***, який накладається в розмірі 200% від вартості реалізованих товарів, але не менше розміру трьох мінімальних заробітних плат (у 2026 р. – це близько 26 тис грн). Зазначена фінансова санкція не запобігає порушенням закону.

На основі спостережень і відкритих даних можна дійти таких висновків щодо *одноденного виторгу вейпшопу* залежно від місця його розташування:

- кіоск або магазин у спальному районі (невелике місто) – *3,5–7 тис грн;*
- типова міська точка – *6–10 тис грн*;
- «острівець» у великому ТРЦ у м. Києві – *10–15 тис грн.*

За одним із повідомлень Запорізької обласної прокуратури[102], у м. Запоріжжя продаж нелегальних е-рідин здійснювали через три точки продажу у різних районах міста та інтернет-магазин. За шість місяців фігуранти отримали та легалізували понад 4,3 млн грн (відповідно, виторг становив у середньому 5,9 тис грн на одну точку за день).

За альтернативними експертними оцінками, виторг однієї роздрібної точки продажу вейп-мережі, розташованої у столиці, складає близько *8 тис грн на день*. Відповідно, за 30 днів – це 240 тис грн, за рік – 2880 тис грн. Якщо така мережа складається з 90 магазинів (середній показник по м. Києву), то їх виторг – близько 260 млн грн на рік.

Оскільки частка нелегального ринку е-рідин в Україні становить 96,0% (наші оцінки; підрозділ 2.2.2.3), а основним товаром вейпшопів є набори рідин для «самозамісу», то очевидно, що майже всі такі точки роздрібного продажу реалізують нелегальну продукцію.

Зважаючи на наведені дані й більшу поширеність вейпінгу у великих містах порівняно з регіонами, припускаємо, що **середній виторг однієї роздрібної точки продажу електронних сигарет та рідин для них в Україні становить близько 7 тис грн.** Отже, лише **кількох днів** роботи такої точки достатньо, щоб покрити зазначений вище штраф.

Вважаємо, що ***розмір штрафу за роздрібний продаж і безоплатне розповсюдження сировини для виробництва рідин для е-сигарет окремо або в наборах має складати*** **щонайменше 250 тис грн**. Ця сума є близькою до середнього виторгу одного торгового місця вейп-мережі у м. Києві за місяць та буде відчутною у разі її застосування, знижуючи мотивацію до ведення відповідної нелегальної діяльності.

---

[102] Три вейпшопи та інтернет-магазин: у Запоріжжі викрили незаконний бізнес на 4,3 млн грн. 09.10.2026. URL: https://ria-m.tv/ua/news/415953/tri-veyp-shopi-ta-internet-magazin-u-zaporijji-vikrili-nezakonniy-biznes-na-43-mln-grn.html

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

По-друге, можна безпосередньо ***заборонити роздрібний продаж або дарування пропіленгліколю, харчових ароматизаторів і гліцерину у спеціалізованих місцях продажу продукції вейпінгу*** (суб'єктами господарювання, які отримали ліцензію на роздрібний продаж рідин для електронних сигарет). Це найкраще усуне «лазівку» для обходу сьогодні чинних заборон, забезпечить їх більш ефективне застосування.

По-третє, необхідно ***виключити можливість реалізації компонентів рідин для електронних сигарет в одній торговій точці різними суб'єктами господарювання шляхом додаткової заборони***. Така ініціатива запобігатиме подрібненню «бізнесу» на ФОП для обходу заборон.

По-четверте, пропонуємо на законодавчому рівні закріпити положення стосовно ***заборони на оптовий продаж нікотину, іншої сировини для виробництва е-рідин (із зазначенням переліку її окремих компонентів) ліцензіатам, які здійснюють роздрібний продаж таких рідин.*** Це відповідає позиції ДПС, викладеній у відповідній ІПК (див. підрозділи 2.3 і 3.1), а також унеможливить легалізацію постачання компонентів наборів рідин для «самозамісу» роздрібним мережам.

Розширення сфери застосування заборон має передбачати застосування зазначеного вище штрафу у разі їх порушення. Це суттєво ускладнить ведення відповідної незаконної діяльності.

Запропоноване нами значне підвищення розміру штрафу відповідає підходам країн ЄС. Зокрема, у ***Бельгії*** штраф за продаж нелегальних одноразових електронних сигарет може сягати 120 тис євро, але на практиці більшість продавців штрафують на 800–1000 євро. Протягом 2025 р. у країні склали 600 протоколів та закрили 18 вейпшопів. У Брюсселі нелегальні вейпи знайшли в 60% перевірених магазинів[103].

В ***Угорщині*** е-сигарети можна реалізувати лише в ліцензованих магазинах, їх онлайн продаж заборонено; ароматизовані е-рідини є забороненими, окрім смаку тютюну. За продаж продукції вейпінгу без ліцензії може накладатися штраф у розмірі близько 196 тис доларів США. Антимонопольне відомство цієї країни оштрафувало словацьку компанію *Airbox* 582 тис доларів США. Це максимально можливий штраф за онлайн продаж вейпів[104].

В *Ірландії* за продаж електронних сигарет особі до 18 років передбачено штраф до 4 тис євро і до шести місяців ув'язнення[105].

140,019 disposable vapes sized this year. 30.12.2025 URL: https://www.vrt.be/vrtnws/en/2025/12/30/140-019-disposable-vapes-seized-this-year/

[104] Illegal e-cigarette distributor was caught by the GVH, resulted in a fine of nearly 190 million. 08.08.2024. URL: https://gvh.hu/en/press_room/press_releases/press-releases-2024/illegal-e-cigarette-distributor-was-caught-by-the-gvh-resulted-in-a-fine-of-nearly-190-million

[105] More than 100 retailers sold vapes to children in last 18 months - HSE figrues. 05.08.2025. URL: https://www.anglocelt.ie/2025/08/05/more-than-100-retailers-sold-vapes-to-children-in-last-18-months-hse-figrues/

Серед інших напрямів законодавчих змін можна розглядати такі:

1. Законодавчо визначити поняття «***компоненти рідин, що використовуються в електронних сигаретах***» (основа на пропіленгліколі та/або гліцерині, нікотин, ароматизатори), закріпивши *критерій призначення*: компоненти вважаються сировиною для е-рідин, якщо обставини їх реалізації (розміщення у спеціалізованих точках роздрібного продажу та розділах інтернет-магазинів із продукцією вейпінгу; спільне розміщення з е-сигаретами або пустими пристроями; маркування; інструкції зі змішування; реклама) вказують на їх використання в е-сигаретах. Схожі підходи застосовують ***Латвія*** та ***Бельгія***, що докладно описано в підрозділі 1.2.2.

2. За прикладом ***США***, де змішування, фасування, перепакування або перемаркування тютюнового виробу вважається його виробництвом[106], законодавчо визначити, що *змішування компонентів е-рідини в місці продажу є виробництвом, яке без відповідної ліцензії кваліфікується як незаконне*.

3.3.2. Інші рішення

Заслуговує на позитивну оцінку ***підхід БЕБ до протидії нелегальній торгівлі е-рідинами***. Цей орган розглядає нелегальний ринок е-сигарет та рідин для них як *розгалужену складну систему*. Точка продажу незаконної продукції вейпінгу зазвичай є лише видимою кінцевою ланкою **складного ланцюга**, за яким стоять виробники та постачальники, складська і транспортна інфраструктура, інші місця збуту, суб'єкти господарювання, через яких проводяться фінансові операції. Закриття магазину або вилучення партії товару не гарантує припинення роботи всієї схеми. Навіть після ліквідації вейпщопу збут легко переміщується на інші точки або в соціальні мережі та месенджери, що ускладнює контроль за обігом такої продукції. Замість боротьби з наслідками, тобто із торговими точками, які швидко з'являються знову, *БЕБ* прагне ***виявляти та ліквідовувати першоджерело***. Такий підхід дає змогу ефективно боротися із нелегальною торгівлею підакцизними товарами[107].

Разом із тим, попри низку успішних операцій і розслідувань щодо нелегальної торгівлі е-сигаретами та е-рідинами, немає детінізації їх ринку. Це пояснюється у т. ч. *відсутністю постійного та системного викриття таких нелегальних операцій,* про що йшлося в підрозділі 3.1*, а також* ***недостатньою увагою ДПС до контролю за роздрібним продажом продукції вейпінгу*** *навіть у ТРЦ м. Києва та інших великих міст.*

---

[106] Manufacturing. Tobacco Products. U.S. Food and Drug Administration. URL: https://www.fda.gov/tobacco-products/compliance-enforcement-training/manufacturing

[107] Чому українські міста окупували вейп-шопи, якщо 93% ринку електронних сигарет – у тіні. БізнесЦензор. 14.10.2026. URL: https://censor.net/ua/r4028143

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

Звернемо особливу увагу на той факт, що в Україні відсутня статистика стосовно ***кількості вейпшопів***. ДПС навіть не публікує даних щодо кількості суб'єктів господарювання, які отримали відповідні ліцензії на роздрібний продаж. Єдині доступні дані – це інформація представників ринку електронних сигарет, які стверджують, що в Україні діє до 5 тис точок роздрібного продажу продукції вейпінгу[108]. За нашими більш обережними оцінками, таких точок на сьогодні налічується **близько 4 тис**.

Зважаючи на те, що середня ціна набору рідин для «самозамісу» загальною ємністю 30 мл становить 350 грн, *середній виторг однієї роздрібної точки продажу електронних сигарет і рідин для них в Україні на рівні 7 тис грн формується завдяки реалізації* **20 таких наборів**.

Разом із тим, згідно із даними, отриманими у відповіді на офіційний запит, *у 2025 р.* ДПС застосувала лише **300 штрафів** *за порушення щодо роздрібного продажу нікотину та іншої сировини для виготовлення рідин для е-сигарет*. Таку ситуацію потрібно якнайшвидше виправляти. Можна як завгодно підвищувати штрафи, але від санкцій буде мало користі, якщо не проводити перевірки та їх не застосовувати.

Одним із пріоритетів протидії нелегальному ринку рідин для е-сигарет є **передбачення цільового фінансування органам державного контролю**. З огляду на те, що, за оцінками Центру тютюнових виробів *FDA*, нелегальний ринок вейпів у ***США*** в 2025 р. становив близько 54%[109], у бюджеті 2026 р. вперше передбачено 200 млн дол США на протидію нелегальному обігу е-сигарет та рідин для них. Ця практика зберіглася при формуванні бюджету на 2027 р. Окремо виділено асигнування на проведення спільних операцій із протидії тіньовому ринку продукції вейпінгу. Їх результати є вагомими.

У 2024 р. *FDA* і Міністерство юстиції США створили *Федеральну міжвідомчу робочу групу з протидії нелегальному обігу е-сигарет за участі митної служби, поштової інспекції й інших відомств*[110]. У результаті спільної роботи FDA з *Customs and Border Protection* у 2025 р. вилучено понад 6,5 млн од. неавторизованих е-сигарет та е-рідин на суму понад 100 млн дол США, майже всі вироби були з Китаю[111].

В Україні також необхідною є ***координація заходів протидії нелегальному ринку підакцизних товарів за участі органів контролю і правоохоронної системи*** *й* **операторів поштового зв'язку** зі *створенням спільної карти*

[108] Продажі рідин через *Telegram*. Скільки людей купують онлайн? ВАРЕС. URL: https://vares.org.ua/news/54/
[109] Increased Federal Enforcement of Illicit Ends Products. URL: https://www.bipc.com/increased-federal-enforcement-of-illicit-ends-products
[110] FDA, Justice Department crack down on sale of illegal e-cigarettes by forming new task force. CNN. 10.06.2024. URL: https://edition.cnn.com/2024/06/10/health/illegal-e-cigarettes-new-task-force/index.html
[111] FDA. Fiscal year 2027. URL: https://www.fda.gov/media/191778/download

точок реалізації та виробництв нелегальної продукції. З огляду на фінансову мотивацію **органів місцевого самоврядування** (5%-ий роздрібний акциз зараховується до місцевих бюджетів), можна залучати їх до формування карти нелегальних осередків виробництва і реалізації підакцизних товарів.

Важливо також ***посилити координацію роботи органів контролю та правоохоронної системи*** щодо протидії нелегальній торгівлі е-рідинами **Офісом Генерального прокурора** та фокусуватися на відповідному напрямі при розгляді питань детінізації економіки на рівні **Кабінету Міністрів України**, як це відбулося на нараді 21 жовтня 2026 р. під головуванням Прем'єр-міністра України *Сергія Корецького*[112].

Уряд ***Великої Британії*** додатково спрямував 10 млн фунтів стерлінгів на протидію нелегальній торгівлі тютюновими виробами і вейпами для фінансування **оплати праці** додаткового персоналу. Ці заходи проводяться в межах затвердженої стратегії боротьби з незаконним обігом тютюнових виробів вартістю 100 млн фунтів стерлінгів, яку реалізують фіскальні органи разом із прикордонною службою[113]. *Посилення регулятивних вимог до функціонування ринку вейпів у країні, зокрема, введення заборон на продаж одноразових е-сигарет, потребують виділення додаткових коштів для перевірки їх дотримання.* Передбачається подальше зростання видатків бюджету на правозастосування зі збільшенням кількості контролерів.

Кейс ***Австралії*** також засвідчує, що боротьба з контрабандними поставками електронних сигарет та рідин для них із Азії супроводжувалася зростанням фінансування прикордонної служби країни.

Близько 25% е-сигарет в Україні продається онлайн – через веб-сайти, соціальні мережі та *Telegram* канали. Найбільшою проблемою для органів державного контролю є **продаж підакцизних товарів через *Telegram***, адже немає адміністративних інструментів і технічних можливостей для самостійного блокування каналів, через які реалізується нелегал. ***Протидія нелегальній онлайн торгівлі можлива за кількома напрямами***.

По-перше, оскільки продукція вейпінгу доставляється замовниками через поштові відправлення, після *контрольної закупки можна* ***встановити відправника такого товару***, а далі – *відстежувати ланцюжки оптового постачання і виробництва*.

По-друге, оплата за замовлені товари здійснюється на банківські картки. Поширеною практикою є використання *«дропів»*, рідше – *«ФОПів-дропів»*. З

---

[112] Уряд визначив першочергові кроки для детінізації економіки. Урядовий портал. 21.10.2026. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-vyznachyv-pershocherhovi-kroky-dlia-detinizatsii-ekonomiky

[113] More officers on streets to smoke out illicit tobacco and vapes. URL: https://www.gov.uk/government/news/more-officers-on-streets-to-smoke-out-illicit-tobacco-and-vapes

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

огляду на зазначене, доцільно завершити законодавче врегулювання запровадження ***реєстру осіб, платіжні операції яких потребують посиленого контролю*** («реєстру дропів»). Ухвалення відповідного законопроєкту № 14161[114] дозволить сформувати Національному банку України такий реєстр і посилити моніторинг банками переказів на картки фізичних осіб, які систематично отримують оплату за підакцизні товари.

По-третє, блокування веб-сайтів та *Telegram* каналів. З вересня 2024 р. *Telegram* оновив умови використання та політику конфіденційності. IP-адреси і номери телефонів порушників можуть бути передані відповідним державним органам, насамперед правоохоронним. Необхідно *активізувати політику ідентифікації таких каналів, підготувати належну доказову базу та звертатися до офіційних представників месенджера*.

За запитами можливо встановити адміністраторів каналів, адже перевагою реалізації нелегальної продукції вейпінгу через *Telegram* є анонімність. *Telegram* може самостійно видалити канал у разі надходження скарг. Департамент кіберполії з 2022 р. використовує ***краудсорсинговий механізм масових скарг***, важливо *масштабувати цей досвід для зупинки каналів, за допомогою яких реалізується нелегальні підакцизні товари*.

Вузьким місцем протидії нелегальному ринку е-рідин є **швидке відновлення роботи закритих точок продажу вейпів**. Близько 70% цих об'єктів відновлюють роботу протягом тижня після закриття[115]. Вважаємо, що передумовами такої ситуації є як недостатній рівень відповідальності за вчинення правопорушень, пов’язаних із нелегальною торгівлею, так і закриття значної частини справ через їх малозначимість.

На доповнення до зазначених вище заходів щодо підвищення та розширення сфери застосування штрафів необхідно ***посилити кримінальну та адміністративну відповідальність за незаконні операції із підакцизними товарами*** шляхом внесення відповідних змін до ст. 204 Кримінального кодексу України. Це передбачено Проєктом Закону України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за незаконний обіг підакцизних товарів №9364 від 06.03.2023 р.[116], який очікує на ухвалення парламентом.

---

[114] Проєкт Закону про внесення змін до деяких законів України щодо створення та ведення реєстру осіб, платіжні операції яких потребують посиленого контролю. № 14161 від 27.10.2025 р. URL: https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/57843

[115] 70% закритих точок продажу нелегальних вейпів відкривається знову вже через тиждень. URL: https://thepage.ua/ua/news/70percent-zakritih-tochok-prodazhu-nelegalnih-vejpiv-vidkrivayetsya-znovu-vzhe-za-tizhden

[116] Проєкт Закону України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за незаконний обіг підакцизних товарів №9364 від 06.03.2023 р. URL: https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/CardByRn?regNum=9364&conv=9

Важливою є також ***заборона видачі ліцензій на роздрібну торгівлю підакцизними товарами суб'єктам господарювання за адресами, де ліцензії було анульовано, а також пов'язаним особам***. Потрібно передбачити ***відповідальність для орендодавців***, які після офіційного повідомлення органів державного контролю продовжують надавати площі в оренду правопорушникам. Слід здійснювати ***регулярні контрольні закупки*** продукції вейпінгу з метою верифікації наявності та справжності марок акцизного податку, перевірки фактів її продажу неповнолітнім, дослідження відповідності товарів встановленим стандартам тощо.

Позитивною практикою для **упередження «рецедиву»** нелегальної торгівлі є *здійснення контролю за функціонуванням точок реалізації підакцизних товарів протягом місяця після закриття, системного моніторингу реалізації продукції вейпінгу у ТРЦ та вейпшопах*.

Необхідно ***виключити можливість закриття справ*** за роздрібну торгівлю е-сигаретами та рідинами для них без марок акцизного податку чи з підробленими акцизними марками, продаж таких виробів особам до 18 років ***у зв'язку з малозначністю***.

Проблемною сферою є **неконтрольований обіг нікотину і нікотинбензоату**, який використовується для виготовлення нелегальної рідини для е-сигарет. У підрозділі 2.2 показано динаміку імпорту цих нікотинових солей, яка є зростаючою. Така сировина у великих обсягах потрапляє до нелегальних гравців. Після проведення низки обшуків відбувся лише *перерозподіл частки імпортованих солей між підприємствами*, а не прикриття цієї схеми. Фактично в 2026 р. відбулася лише зміна назв підприємств, які імпортують такі солі. Типовими кейсами на ринку продукції вейпінгу в Україні є *реалізація нікотиновмісної рідини як сувенірної продукції та використання ФОП без ліцензії як «буфера» між ліцензіатом і покупцем*[117].

Потрібно передбачити *імпорт та реалізацію нікотинових солей лише ліцензованим виробникам е-рідин і звітування щодо їх кінцевого використання*. Розвиток системи моніторингу нікотину і нікотинбензоату має змістити фокус контролю із точок продажу е-рідин на сировину для їх виготовлення, що відповідає принципам ризик орієнтованого податкового контролю. *Закриття нелегальних виробництв та вилучення обладнання та сировини* забезпечить зменшення обсягів тіньового ринку рідин для вейпів. При вилученні обладнання, яке використовується для нелегального виробництва, актуальним є *встановлення його походження та каналів постачання*.

[117] 53% імпорту нікотину для вейпів у 2025 році припало на компанії з асоціації ВАРЕС. Цензор.НЕТ. 04.08.2026. URL: https://censor.net/biz/news/4016861/53-importu-nikotynu-dlya-veyipiv-u-2025-rotsi-prypalo-na-kompaniyi-z-asotsiatsiyi-vares

GROWFORD Institute
01024, м. Київ, Печерський район, вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30
growford.institute@gmail.com, https://www.growford.org.ua/

ДОДАТКИ

Додаток А

Розрахунок кількості затяжок залежно від об'єму резервуара електронної сигарети

Чинні в ЄС та Україні вимоги до електронних сигарет встановлюють, що: об'єм резервуара або картриджа складає до 2 мл; максимальний об'єм рідини для електронних сигарет в одному контейнері для заправки – до 10 мл; вміст нікотину в е-рідині – не більше 20 мг/мл. За такої конфігурації пристрій дозволяє зробити близько 600 затяжок.

Базове співвідношення складає 300 затяжок на 1 мл рідини (600 затяжок / 2 мл). У табл. А ми розрахували кількість затяжок лінійним методом, зважаючи на представлені на ринку об’єми резервуарів або картриджів. Проте зазначимо, що фактична кількість затяжок може відрізнятись від розрахункових значень, що залежить від в’язкості рідини, потужності пристрою та глибини затяжки. У певних випадках продавці одноразових вейпів із об’ємом резервуара 20 мл заявляють про можливість зробити 15, 20 чи 30 тисяч затяжок.

Таблиця А

Орієнтовна кількість затяжок залежно від об'єму резервуара е-сигарети

Об'єм резервуара/картриджа, мл	Розрахунок (300 затяжок на 1 мл)	Орієнтовна кількість затяжок	Співвідношення до чинного стандарту
2 (чинний стандарт)	2 × 300	600	1×
2,5	2,5 × 300	750	1,25×
4	4 × 300	1 200	2×
5	5 × 300	1 500	2,5×
10	10 × 300	3 000	5×
20	20 × 300	6 000	10×

Джерело: розрахунки авторів.

Додаток Б

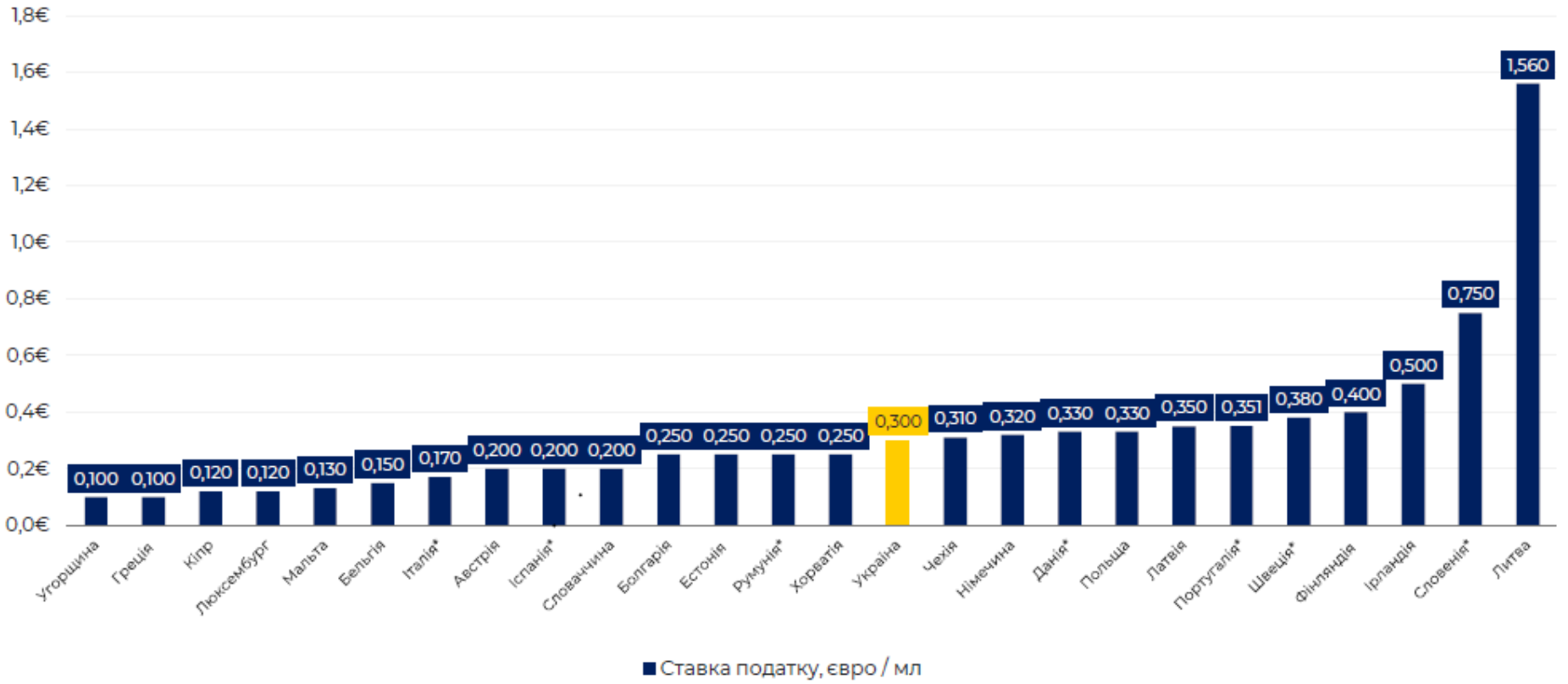

Рис. Б. Ставки акцизного податку на рідини для електронних сигарет у країнах ЄС та Україні в 2026 р.

* Ставка для рідин із нікотином.

Джерело: European Commission. Taxes in Europe Database. URL: https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/excise-duties#toc_3

GROWFORD
INSTITUTE

Global Research on Optimal Ways for Development (GROWFORD) Institute – незалежна неурядова організація (Think Tank), яка здійснює стратегічні глобальні дослідження у сфері економіки та фінансів, оцінює системні ризики та розробляє оптимальні моделі економічного розвитку для країн, регіонів і світу в цілому.

Україна, 01024, м. Київ,
вул. Велика Васильківська, 9/2, оф. 30

+38(096) 464-61-85

growford.org.ua
growford.institute@gmail.com

